

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Художньо-педагогічний факультет
Кафедра культурології і музеєзнавства

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

на тему:

«Сучасне молодіжне дозвілля на прикладі Рівненщини»

Виконала: студентка IV курсу
заочної форми навчання
галузь знань - 03 «Гуманітарні науки»
спеціальність - 034 «Культурологія»
Вежичанін Марія

Науковий керівник:
к.пед.н., проф. Виткалов В.Г.

Рівне-2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОЛОДІЖНОГО ДОЗВІЛЛЯ.....	8
1.1. Концептуальна сутність молодіжного дозвілля.....	8
1.2. Класифікація функцій та принципів дозвілля сучасної молоді.....	17
1.3. Провідні форми молодіжного дозвілля.....	30
РОЗДІЛ II. СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ДОЗВІЛЛЯ В РЕГІОНІ (НА РОКИТНІВЩИНІ).....	39
2.1. Загальна характеристика організації дозвілля молоді на Рокитнівщині.....	39
2.2. Форми організації молодіжного дозвілля на регіональному рівні.....	45
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	65
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні, коли Україна інтегрується в європейську й світову спільноти, є особливо висока потреба у всебічно розвинених, активних та ініціативних особистостях, що зможуть забезпечити гідний поступ для своєї держави. А формування таких соціально-активних індивідів не можливе без ефективного використання молоддю свого вільного часу, поза як саме у цій сфері проявляються індивідуальні уподобання людини (через вільний вибір форм і методів організації свого дозвілля), її інтелектуальний потенціал, що реалізується в громадській діяльності чи мистецькій роботі; відбувається прилучення особистості до національних та культурних надбань і цінностей, а також життєвого досвіду попередніх поколінь. Водночас сучасна молодь велике значення надає дозвіллю. У інформатизованому суспільстві значно скоротилася частка тих, хто працю розглядає як головне заняття у житті. Орієнтація молодих людей на дозвілля як на самоцінність підкріплюється активною пропагандою ефективної реалізації вільного часу – окрім існуючих державних закладів культури і мистецтва, активно розвивається приватний сектор, в якому створюються спеціальні молодіжні кафе, спортивні клуби, танцювальні зали тощо.

На тлі динамічного розвитку інфраструктури дозвіллевої сфери приватної форми власності та інформаційних ресурсів відбувається спрощення життєвих орієнтирів молоді, що зумовлює зниження рівня культури дозвілля. Суперечливість ціннісних орієнтацій у сучасній соціокультурній ситуації призводять до того, що молоді люди втрачають здатність протистояти впливу негативних тенденції (алкоголізм, ігроманія, злочинність тощо), які формують і набирають силу в системі молодіжного дозвілля. Подібна ситуація характеризується низкою негативних моментів – пасивністю, антисоціальними явищами. Крім того визначення проблеми вільного часу і дозвілля продиктоване й практичними потребами, оскільки негативні прояви у цій сфері

в багатьох випадках зумовлені неорганізованістю цього процесу, низьким рівнем його культури та культури самої молоді людини. Відтак дослідження дозвілля молоді крізь призму ціннісних орієнтацій, проблем та тенденцій є актуальною темою сьогодення. Проте не слід забувати, що географічне перебування, тобто територіальні межі із своєю інфраструктурою дозвілля, усталеними традиціями на яких відбувається формування молоді людини як особистості, її місце проживання та інше – все це впливає на дозвілля молоді конкретного регіону. Тому нами обрано один із малодосліджених сільських районів Рівненщини – Рокитнівський район.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Останнім часом молодіжне дозвілля стає об'єктом численних наукових розвідок у культурології, педагогіці, психології, економіці. У вітчизняній та зарубіжній соціальній науці дослідження дозвілля та вільного часу представлені іменами таких дослідників як Н. Бабенко [4], В. Кірсанов [20], Т. Ковальчук [22], Р. Стеббінс [52]. Вивченню дозвілля у якості повсякденних практик людської життєдіяльності присвячені праці І. Петрової [37-38], А. Жаркова [18], Н. Цимбалюк [56-57].

Структуру, функції та соціальну сутність дозвілля досліджували В. Бочелюк [10], Н. Яременко [63] та ін. Соціологічні дослідження дозволяють глибше розкрити провідні дозвіллієві тенденції, прослідкувати залежність дозвіллієвої поведінки людини від соціальних чинників, визначити вплив економічних, соціально-політичних, культурних факторів на дозвіллієву діяльність.

Функціональне спрямування дозвілля аналізує О. Бойко [9], В. Белоконь [7], А. Жарков [18], О. В.Понукаліна [39].

Проблеми моделювання культурно-дозвіллієвих процесів, дозвіллієвих технологій та організаційно-методичних форм роботи досліджувались у напрацюваннях Н. Бабенко [4], В.Ковтун [21], М. Пістун [33], С. Піщун [36] та ін.

Засади художньої творчості як провідної змістовної характеристики дозвіллевого феномена, вплив на особистість різних жанрів мистецтва, специфіку групової взаємодії особистості досліджували Т. Кутузова [28], Л. Поліщук [41], Л. Скокова [48] та ін.

Особливості сучасного етапу розвитку дозвілля в умовах суспільної трансформації розглядали А. Конончук [25], І. Мачуліна [31], К. Шевчук [59] та ін.

Серед монографічних видань, які дають глибокий аналіз культурно-мистецьких регіональних процесів, слід зазначити монографію С. Виткалова [13-14], де подано широке підґрунтя, на якому формувалася регіональна культурна практика, проаналізовано переважну більшість видів культурної діяльності, найбільш притаманних регіону, розкрито яскраві постаті не лише митців, художніх колективів, але й організаторів культурно-мистецького розвитку, виявлено провідні тенденції, помітні у культурному просторі сьогодення Рівненщини.

Однак у вітчизняній культурологічній науці основні закономірності функціонування та розвитку сучасного молодіжного дозвілля методологічно не конкретизовані, не розроблені чисельні питання доцільного застосування інноваційних культурно-дозвіллевих систем у сучасній соціальній практиці дозвілля молоді, що ускладнювало розуміння розвитку сучасного молодіжного дозвілля регіонального рівня.

Оскільки висвітлення дозвілля молоді Рокитнівщини у літературі відсутнє, у пошуках джерел інформації було опрацьовано матеріали сайту відділу культури Рокитнівської районної державної адміністрації [43], газети «Новини Рокитнівщини» [32], Рокитнівської центральної бібліотечної системи [45], що дозволило об'єктивно проаналізувати комплекс проблем, пов'язаних із дозвіллям молоді в регіоні.

Об'єктом дослідження є сучасне молодіжне дозвілля.

Предметом дослідження є умови, форми молодіжного дозвілля на регіональному рівні.

Регіон дослідження: обрано один із районних центрів Рівненщини, Рокитнівський район.

Мета дипломної роботи полягає в обґрунтуванні особливостей сучасного молодіжного дозвілля Рівненщини.

Досягнення мети потребує розв'язання **завдань**, а саме:

- дослідити ступінь наукової розробки проблеми, окреслити поняття дозвілля в працях науковців;
- з'ясувати особливості сучасного молодіжного дозвілля;
- встановити специфіку функцій дозвілля, що відображає сутність модернізаційних змін;
- здійснити всебічне вивчення молодіжного дозвілля Рокитнівщини;
- окреслити організацію молодіжного дозвілля Рокитнівщини;
- проаналізувати форми організації молодіжного дозвілля на регіональному рівні.

Методи дослідження. У процесі дослідження молодіжного дозвілля на регіональному рівні використовувались як загальнонаукові, так і конкретнонаукові методи. Серед загальнонаукових методів – системний підхід (для аналізу структури дозвіллевої сфери); факторний аналіз (для виявлення факторів формування, функціонування дозвілля молоді в регіоні); метод структурно-функціонального аналізу (дозволив виділяти закономірності культурно-дозвіллевих перетворень, відстежувати найхарактерніші риси і тенденції дозвілля молоді Рокитнівщини); емпіричні методи (метод аналізу звітів культурних закладів).

Методологічну основу дослідження становлять наукові праці соціологів, культурологів, педагогів, що містять підходи та принципи вивчення проблем дозвілля молоді як складової культури суспільства, механізмів регуляції її

модернізації, визначення особливостей інноваційної спрямованості, а також узагальненню та осмисленню практики розвитку соціальних інститутів суспільства, що трансформується.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі з'ясовано вплив загальних і регіональних факторів на формування, функціонування та розвиток молодіжного дозвілля Рокитнівщини, виявлені напрямки модернізації дозвілля молоді в регіоні, зумовлені змінами динамічного сьогодення.

Практичне значення отриманих результатів. Результатом дослідження стало молодіжне дозвілля Рівненщини, на базі Рокитнівського району в обґрунтуванні напрямків оптимізації мережі закладів культурно-мистецької сфери регіону. Зібраний і опрацьований матеріал може використовуватися у системі підвищення кваліфікації працівників культури.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження та складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовується актуальність теми, об'єкт, предмет дослідження, визначено мету та завдання роботи, здійснено аналіз джерельної бази, наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, її структуру.

У першому розділі розглядається особливості сучасного молодіжного дозвілля: концептуальні засади вивчення, аспекти та функції дозвілля молоді.

У другому розділі виявлено дозвілєву практику молоді Рокитнівщини: пошук нових форм; Рокитнівський районний будинок культури, сільські клубні заклади та бібліотечну мережу Рокитнівщини в системі забезпечення дозвілля молоді.

У висновках підводяться підсумки дослідження, сформульовані основні положення, що впливають із аналізу розглянутої проблеми.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОЛОДІЖНОГО ДОЗВІЛЛЯ

1.1. Концептуальна сутність молодіжного дозвілля

На часі одним з актуальних напрямків, що віддзеркалюють трансформації у соціально-культурній сфері сучасного українського суспільства, є дослідження молодіжного дозвілля.

Молодь – це суспільно диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, психологічні, пізнавальні, культурно-освітні властивості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення самовиразу її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей.

Молодь має рухомі межі свого віку, що залежать від соціально-економічного розвитку суспільства, від місця, котре вона посідає в соціальній структурі суспільства, рівня культури та умов життя, особливостей психологічного розвитку людини. Молодіжний вік сьогодні – це поняття не стільки демографічне, скільки соціальне і політичне. Згідно Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» у статті 1 зазначено, що термін молодь вживається у такому значенні: молодь, молоді громадяни - громадяни України віком від 14 до 35 років [2].

Українські соціологи О.Семашко, В. Піча, О. Погорілий вказують на те, що молодь являється продуктом історії та певної культури і водночас їх рушійною силою і чинником змін, соціальною цінністю як частина різних класів, соціальних прошарків та націй. Молодь є специфічною спільнотою, що її суттєві характеристики і риси, на відміну від представників старших поколінь і вікових груп, знаходяться в стані формування і становлення [49, с. 178-179].

Вищезазначена інформація вказує на те, що молодість являється певним етапом в життєдіяльності людини і в процесі проходження цього етапу людина веде цілісний спосіб життя, який в свою чергу, включає і роботу і вільний час. Саме вільний час і є

предметом дослідження науковців різних галузей знань. Невід'ємною частиною вільного часу є дозвілля.

У вітчизняній та зарубіжній соціальній науці дослідження дозвілля та вільного часу представлені іменами таких дослідників як Н. Бабенко [4], В. Бочелюк [10], Н. Яременко [63], Р. Стеббінс [52]. Вивченню дозвілля у якості повсякденних практик людської життєдіяльності присвячені праці І. Петрової [37-38], А. Жаркова [18], Н. Цимбалюк [56-57].

Молодіжне дозвілля як предмет теоретичного та емпіричного вивчення лежать в декількох площинах соціологічної науки: соціології культури, соціології вільного часу, соціології дозвілля та соціології рекреації. У рамках даних дисциплін визначається сутність понять «вільний час», «дозвілля», співвідношення понять «діяльність» та «практика» тощо. У силу багатогранності молодіжного дозвілля, його концептуальну базу умовно можна представити у вигляді блоків: концепції вільного часу; концепції дозвіллевої практики.

Розгляд концепцій кожного з блоків дозволить сформулювати й обґрунтувати зміст та характер дозвілля молоді у якості соціокультурного поняття та соціологічної категорії.

Дозвілля є соціально значущим й оцінюється в суспільстві як злагоджене із вітчизняними традиціями та сучасними вимогами. Акцент на культурному боці дозвіллевих практик передбачає в останніх наявність таких компонентів як: матеріально-духовне виробництво, міжособистісна комунікація, соціальні контакти, індивідуальна творчість, орієнтація на високий рівень розвитку та створення нових культурних цінностей.

Другий блок теоретичного підґрунтя розуміння дозвілля молоді, як складової компоненти вільного часу, представлений концепціями вільного часу та дозвілля і є найбільш об'ємним з огляду на тривалу досліджуваність означених явищ вітчизняними та зарубіжними вченими. Проте і досі серед

дослідників немає єдності поглядів з ключових питань вивчення вільного часу та дозвілля, що пояснюється складністю визначення змістовних меж даних понять в самій концепції соціального часу суспільства.

Так, на думку вітчизняних дослідників сфери дозвілля (І. Белецької, О. Бойко, І. Петрової, Н. Цимбалюк та ін.), дозвілля – це частина вільного часу, сукупність занять, що виконують функцію відновлення фізичних і психічних сил людини; діяльність, заради самовдосконалення, власного задоволення, досягнення інших культурних цілей за власним вибором.

Н. Цимбалюк в монографічному дослідженні «Дозвілля в Україні. Теоретичний та емпіричні аспекти» вказує на те, що дозвілля молоді – це частина вільного часу, що як правило, контрастує з професійною діяльністю, відповідає психофізичним особливостям молоді людини і спрямована на задоволення культурних потреб та інтересів здорової особистості [56, с. 26]. Таку позицію дослідниці поділяє і Н.Бабенко [4].

У вітчизняній науковій практиці найбільш вживаними є три підходи до дослідження дозвілля – часовий, діяльнісний та емоційний. На думку В.Бочелюк, теоретика дослідження дозвілля, ці три підходи можуть бути визначені як системи ідентифікації дозвілля і розглянуті як три різні вектори дослідження. Інтеграція цих трьох підходів може здійснюватися за допомогою комплексної тривекторної моделі, у межах якої системи ідентифікації дозвілля можуть бути представлені як одновимірними, так і багатовимірними схемами. Одновимірна система – це однополярна шкала, на одному полюсі якої позначений ідеальний об'єкт, що має всі ознаки дозвілля, а на іншому – об'єкт, що не містить жодної з дозвіллевих характеристик. На відрізку між крайніми полюсами розташовані різноманітні проміжні варіанти, які в науковій літературі позначаються як «відносне» («умовне») дозвілля (не-дозвілля). Багатовимірна система може містити дві або більше шкал [10, с.125]. Орієнтація на певний

вектор у конкретній дослідницькій програмі обумовлена його можливостями адекватно репрезентувати реальну ситуацію, що вивчається.

З метою виокремлення змістової наповненості молодіжного дозвілля особливу увагу слід приділити концепції канадського вченого, члена Всесвітньої асоціації дослідження дозвілля Р.А.Стеббінса, який вводить у науковий обіг поняття «серйозного дозвілля». Згідно зі Стеббінсом, «серйозне дозвілля» є набором стійких занять любителя або учасника громадської (само)діяльності – волонтера, що захоплює людину численними можливостями і властивою ним комплексністю. Цей вид дозвілля відрізняється від «випадкового», «несерйозного» або «звичайного» дозвілля тим, що останнє пропонує набагато менше можливостей, є більш простим за структурою і рідко припускає досконалість виконання [52, с. 65]. Можна стверджувати, що концепція молодіжного дозвілля є своєрідним аналогом концепції Р.А.Стеббінса, оскільки передбачає активне залучення у дозвіллеві заняття, що несуть як особисту, так і суспільну користь. Оптимальний дозвіллевий спосіб життя досягається, коли молода людина через соціально прийнятну дозвіллеву діяльність якнайповніше здійснює свої можливості й одержує бажану якість свого життя, яке, в свою чергу, передбачає бажаний баланс у дозвіллі. У той же час дозвіллева діяльність вимагає значних витрат енергії та концентрації, тому нехтування звичайним відпочинком не завжди є правильним, оскільки він забезпечує своєрідне відстрочення, освіжає учасника для подальшої активної самореалізації і, навіть, може породжувати творчий потенціал.

Концептуальний базис молодіжного дозвілля представлений концепціями практики, яка в її широкому значенні була тривалий час предметом дискусій серед вчених різних теоретичних практик. В центрі обговорень були питання сутності практики, її співвідношення з діяльністю, інститутами та іншими структурними елементами суспільства, світоглядом, цінностями; вивчалися механізми її відтворення, основні види і взаємозв'язки з теорією тощо. У

найширшому розумінні, діяльність – це практика, все, що роблять люди, використовуючи як речові (предмети), так і символічні (мова, норми, традиції) засоби. Безумовно, діяльність – це дії людей, але це, головним чином, дії за певними правилами. Останнє зауваження дозволяє розглядати практики як впорядковані і відтворювальні структури, що пояснює їх спорідненість із соціальними інститутами. В соціальній науці розглядаються два способи розуміння діяльності – як фонового (неексплікованого) знання та вміння і як конкретної діяльності, що поєднує слова і дії. Соціологія повсякденності бере у якості основного об'єкту дослідження повсякденну практику як мистецтво вирішення практичних задач в ситуації невизначеності. Багато досліджень демонструють те, як завдяки вправним і взаємно узгодженим діям учасників зникають невизначеність і підтримується існування об'єктивних соціальних інститутів, що піддаються раціональному дослідженню [18, с. 95].

В такому розумінні діяльність – це все, що ми робимо, в результаті чого постає потреба в детальному описі всієї сукупності дій, прийомів, фраз, методів, розмов тощо, характерних для специфічних інституційних контекстів: адміністративних установ, співтовариств, молодіжних організацій різного спрямування, будинків культури, центрів дозвілля тощо [18, с. 111]. Аналітично дозвіллева діяльність, як різновид соціальних практик, можуть розглядатися у повсякденному та у діяльнісному аспектах. Повсякденний аспект підкреслює звички, стереотипи, нахили та симпатії індивідів, тоді як діяльнісний виділяє цілеспрямованість, раціональність в поведінці. Обидва аспекти дозволяють розглянути дозвілля як таке, де найпростішою одиницею аналізу є дія, що носить не індивідуальний характер, а колективний, стаючи результатом певних схем типізації (типізація людей, подій, соціального і природного досвіду).

Розкрити сутність концепції молодіжного дозвілля можна через аналіз молодіжних неформальних об'єднань, в яких відбувається ідентифікація молодих людей. В їх організації і функціонуванні задіяні механізми фонових

практик: артикуляція, реконфігурація, запозичення. Іншими словами, це свого роду три способи зміни дозвіллевої діяльності. Поведінка членів таких неформальних організацій регламентувалася новими правилами, які нерідко суперечили офіційно схвалюваним. Масові заходи піддавалися критиці за формалізм і заорганізованість, натомість маргінальні практики молодих неформалів ставали ведучими, центральними (реконфігурація) [18, с.130]. Поява цих молодіжних, по-суті субкультурних, дозвіллевих практик пояснюється тим, що існуючі формальні практики не виконували найважливіших функцій, які б забезпечували потреби молоді в нових умовах, оскільки були позбавлені експресивності, емоційності, «соціального адреналіну». Але найважливішим для осмислення є той факт, що, не дивлячись на можливу нерівність в молодіжному середовищі – статусну, гендерну, територіальну, саме культурно-дозвіллеві (субкультурні) практики дозволяли молоді подолати статусне обмеження і відчувати свою ідентичність. Безумовно, дане явище можна охарактеризувати як інституційну соціалізацію у сфері дозвілля. Зрозуміло, що та частина молоді, яка позбавлена стабільного статусу та корпоративної підтримки, багато в чому є соціально незахищеною.

Отже, концептуальний зміст молодіжного дозвілля визначається за такими ознаками: розвиток особистості; самоцінність і суспільна значущість водночас; зміна видів дозвіллевої практики, їх взаємозамінюваність, послідовність, наявність широкого спектру форм самореалізації.

До основних специфічних характеристик дозвілля можна віднести: процесуальні – припускають наявність суб'єкта і об'єкта практики, її цілей, задач, функцій, прогнозованих результатів; просторові – чітко фіксують межі дозвіллевої діяльності у рамках загального бюджету вільного часу; змістовні – ґрунтуються на високому рівні активності та соціальної ініціативи, духовно-естетичних потребах, інтересах, мотивах, психологічних установках особистості і соціуму.

Якщо говорити про молодь, то дозвілля є сприятливим ґрунтом для випробування нею своїх фундаментальних людських потреб. Молодій людині набагато простіше сформувати поважне ставлення до себе, подолати певні особисті недоліки через дозвіллеву активність і закріпити такі риси як ініціативність, впевненість у собі, витривалість, стриманість тощо.

Отже, за певних обставин молодіжне дозвілля може стати вагомим фактором оптимізації якості життя молоді через задоволення її потреб в емоційному здоров'ї, самореалізації та духовному розвитку, що складають суб'єктивний компонент якості життя. При цьому молодіжне дозвілля – це завжди реальне дозвілля, котре не знаходиться в розриві як із самою особистістю, так і з суспільством і, водночас, немає жодного зв'язку із уявним дозвіллям, яке передбачає, перш за все, насилля над собою і, як результат, деградацію та руйнування особистості. Адже уявне дозвілля обумовлене невмінням проводити свій час, є безцільним витрачанням часу, що, зрештою, може призвести до асоціальних вчинків. Тому активне залучення молодих людей до культурно-дозвіллевої діяльності допоможе стабілізувати життєвий світ молоді і не втратити суспільством своєї життєвої перспективи.

Далі розглянемо молодіжне дозвілля із соціально-педагогічної точки зору. Так, С. Піщун підходить до поняття «дозвілля молоді» і розглядає його як:

- вільний від навчання і роботи час, який використовується для духовного і фізичного розвитку;
- час відпочинку; час духовного спілкування, де їм (молодим людям) надається можливість вільного вибору суспільно й особистісно значущих соціальних ролей;
- сфера, у якій повноцінно розкриваються їхні природні потреби свободи та незалежності, активної діяльності та самовираженні;
- діяльність, що розкриває можливості молоді, їхні творчі здібності у найбільш доцільному застосуванні;
- соціальне середовище, у якому молоді люди відкриті для впливу різних

соціальних інститутів й організацій [36, с.320].

Дещо відмінною є точка зору Г. Щерби та Р. Яремкевич, які трактують дозвілля молоді як сукупність занять у вільний від навчання час, за допомогою яких задовольняються потреби молодих людей у спілкуванні, груповій взаємодії, саморозвитку та самовдосконаленні в різних видах діяльності, що мають в основному відновлювальний характер. Причому, на відміну від процесу фізіологічного відновлення сил людини (фізична реабілітація, сон), дозвілля є специфічним, соціальним способом регенерації потенціалу людини. Саме тому науковці наголошують на тому, що дозвілля є важливою сферою розвитку особистості молодої людини, воно сприяє формуванню наукового світогляду, політичної та моральної культури молоді, її естетичних поглядів і смаків; в процесі дозвіллевої діяльності в молодої людини виробляється вміння відстоювати ідеали й духовні цінності, підтримувати норму здоров'я [62, с.41].

Дозвілля молоді, з позиції С. Піщуна, являє собою зону активного спілкування, характерною рисою якого за останнє десятиріччя стало яскраво виявлене прагнення молодих людей до психологічного комфорту в спілкуванні, бажання набути певних навичок спілкування з людьми різного соціально-психологічного плану.

А. Вишняк та В. Тарасенко зазначає: «Дозвілля молоді – це сукупність особистісних занять, які виконують функцію відновлення фізичних і психічних сил індивіда. Воно включає в себе заняття, пов'язані зі споживанням культурних цінностей індивідуального, колективного, видовищного характеру, а також заняття, пов'язані з відпочинком і розвагою. У тому числі - це фізично активний і пасивний відпочинок, спілкування, розвага в компанії, пусте проведення часу, прогулянки, заняття антикультурного характеру (розпивання спиртних напоїв, азартні ігри та ін.), випадкові заняття без цілей, бажань і потреб [15, с.15]. В продовження цієї теми наведемо цитату із словника-довідника із соціальної педагогіки, в якому його автор – Т. Алексеєнко зазначає, «...дозвілля молоді повинно бути не тільки цікавим, а й змістовно наповненим, спрямованим на формування базових соціальних і моральних

цінностей, ціннісних ставлень, розвиток соціально-моральних якостей, збагачення позитивного досвіду і профілактику негативних, шкідливих звичок та девіантної поведінки» [50, с. 143].

Використовуючи наукові роботи дослідників (Н. Цимбалюк, Г. Щерби, А. Вишняк, В. Тарасенко, С. Піщун та ін.), маємо можливість узагальнити основні характеристики дозвілля молоді:

- дозвілля має яскраво виражені фізіологічні, психологічні та соціальні аспекти;
- вибір виду дозвілльєвої діяльності заснований на засадах добровільності і залежить від ступеня активності молоді людини;
- дозвілля передбачає не регламентовану, а вільну творчу діяльність;
- дозвілля сприяє формуванню ціннісних орієнтацій і розвиває особистість;
- дозвілля сприяє самовираженню, самоствердженню та саморозвитку особистості через вільний вибір виду дозвілльєвих практик;
- дозвілля стимулює творчу ініціативу і персональне задоволення;
- дозвілля є сферою задоволення потреб особистості;
- дозвілля формує позитивну «Я - концепцію» і сприяє самовихованню особистості.

Усі ці загальні ознаки дозвілля повною мірою можуть бути перенесені і на молодіжне дозвілля.

Узагальнюючи наукові позиції дослідників визначаємо, що молодіжне дозвілля є невід'ємною частиною вільного часу молоді людини, яке характеризується творчою поведінкою (взаємодія з навколишнім середовищем) молодих людей у вільному для вибору роду занять і ступеня активності просторово-часового середовища, детермінована внутрішньо (потребами, мотивами, установками, вибором форм і способів поведінки) і зовні (факторами, що породжують поведінку).

1.2. Класифікація функцій та принципів дозвілля сучасної молоді

Всебічний розвиток дозвіллевої сфери характеризувався різними функціями. Перш за все це пов'язано із функціональними особливостями, що відповідали соціальному замовленню суспільства, потребам, бажанням і інтересам окремої особистості. Саме ці культурологічні факти є підставою зазначити, що дозвіллева діяльність є поліфункціональною.

Перш ніж перейти до безпосереднього розгляду переліку функцій молодіжного дозвілля та змістовного їх значення розглянемо сутність дефініції «функція». В тлумачному словнику української мови [53] зазначено, що термін «функція» має латинське походження і в дослідному перекладі означає роль, сферу діяльності, коло обов'язків, призначення. У соціальних відносинах дефініцію «функція» науковці трактують як прояв характерних рис певного об'єкта, в соціальних інститутах - окремий напрям діяльності, яке реалізує їх суспільне призначення.

Розглядаючи функції молодіжного дозвілля слід вказати на те, що в теорії дозвілля, молодь є окремою категорією – суб'єктом, а відтак функції та принципи молодіжного дозвілля в повному обсязі відповідають аналогічним категоріям дозвілля. Визначення основних функцій дозвілля дозволяє правильно окреслити головні напрямки дозвільної діяльності, конкретизувати її завдання, підняти її соціокультурну значимість. Сукупність розглянутих функцій відображає основний зміст дозвілля.

У науковій літературі з питань дозвілля, проблема його функцій набула належне філософське, педагогічне і культурологічне розкриття.

Дослідники сфери дозвілля виокремлюють культурні, рекреаційні і освітні функції дозвіллевої діяльності. Інші пріоритетними вважають соціальну, економічну і психологічну функції дозвілля [49, с.51].

Соціальна функція дозвілля сприяє тому, щоб кожна особистість мала свою власну гідність, могла знайти сенс свого існування, сприяє інтеграції людини в

суспільство, задовольняє потребу самоідентифікації, дозволяє відчутти свою приналежність до певної спільноти. Вона об'єднує в собі, як нам здається, функції адаптації, соціалізації, психологічної профілактики та пов'язана з соціально-культурними, рекреаційними, дозвільними проектами для інвалідів, людей похилого віку, представників етноменшин, «важких» підлітків. Ця функція набуває особливого значення на сучасному етапі, коли людина соціально-розчарована, не вірить в майбутнє; прагматична в своєму погляді на сучасність; втрачає повагу до справжніх моральних цінностей і норм [49, с.74-75].

Психологічна функція дозвілля являє собою будь-який психологічний процес або акт, що відбувається у підсвідомості молодої людини. Економічна функція спрямована на отримання економічного доходу від дозвільної діяльності об'єктом і витратами на дозвілля суб'єкта цієї діяльності.

Український науковець І. Петрова, досліджуючи соціальну функцію дозвілля, виокремлює такі її складові: рекреаційну, комунікативну, соціальну, творчу, ціннісно-орієнтаційну, пізнавальну та виховну [37, с. 216]. Зокрема, на думку автора, рекреаційна функція спрямована на зняття перевтоми, психологічної перенапруги, відтворення фізичних, інтелектуальних, емоційних сил людини; на зміцнення здоров'я шляхом здійснення дозвільним об'єднанням ігрових, оздоровчих, розважальних, спортивних, туристично-екскурсійних програм, проведення вечорів відпочинку, видовищних заходів, театралізованих вистав, масових свят. Термін рекреація (лат. *recreatio*) означає поновлення або відновлення. Рекреацію у дозвіллі все частіше визначають як «людський феномен за власним правом» [37].

Рекреаційний потенціал установ культури реалізується завдяки зміні видів дозвільної діяльності, спілкування з іншими, змагань, мистецтву, фізичних навантажень, інтелектуальним програмам. Рекреаційна функція яскраво проявляється в таких формах роботи, як концерти, художні видовища, спортивні змагання, художня творчість, аматорські об'єднання, свята, туристичні заходи. На відміну від вітчизняних вчених, які розглядають рекреаційну функцію дозвілля як другорядну, в

зарубіжних країнах, рекреації приділяється особливе значення. Вважається, що в рекреаційних дозвіллевих заходах відображається суть і особливості вільного часу.

Комунікативна функція дозволяє розширити можливості для спілкування, подолання самотності, пошуку нових друзів. Вона яскраво виражена в таких формах дозвілля як диспути, дискусії, вечори відпочинку, конференції, конкурсні та розважальні програми, просвітницькі акції. При цьому, сила дозвіллевого об'єднання полягає не тільки в безпосередньому впливі на людину, повідомленні йому певної інформації (у телебачення, до речі, таких можливостей набагато більше), але і в тому, що на дозвіллі людина сама має можливість діяти різнопланово. Інформаційне спілкування передбачає обмін думками, задоволення естетичних та пізнавальних потреб; в емоційному спілкуванні на першому плані – задоволення потреб в співчутті, співпереживанні, взаєморозуміння, дружньої підтримки. Емоційне спілкування протікає в нерегламентованих формах і не вимагає додаткових зусиль і витрат.

Творча функція спрямована створення умов для прояву і розвитку творчого потенціалу особистості за межами професійно-трудової та сімейно-побутової діяльності шляхом участі особистості у виставках, творчих вечорах, різноманітних гуртках, хобі-групах, в роботі майстерень, літературних, музичних, народознавчих гостинних, художніх салонів. «Творча функція дозвілля забезпечує не просто відпочинок і розваги людини, а й самовдосконалення у вільний час. Маючи різноманітні інтереси, людина прагне визнання своїх здібностей і умінь на дозвіллі. Це особливо важко, коли людина засобами дозвілля намагається компенсувати незадоволення або невизнання в інших сферах діяльності» [39, с.207]. Творча функція яскраво виражена в таких формах дозвілля, як виставки, ділові ігри, конкурси, фестивалі, бесіди, самодіяльні концерти, туристичні походи, технічні гуртки, прикладна творчість.

Творча діяльність членів дозвіллевого закладу, на наш погляд, є найбільш адекватною для характеристики стійкого інтересу особистості до творчості. Це

дозволяє прийти до думки про суспільну цінність і значимість результатів діяльності дозвіллевих спільнот творчого напрямку. Ряд соціологічних досліджень підтверджує, що підлітки і молодь віддають перевагу художньо-штучної самодіяльності, колекціонування; представники середніх і старших вікових груп населення - конструюванню, моделюванню, фотоаматорству, автоаматорству, науково-технічній творчості.

У своїй пізнавальній функції дозвілля належить складовим компонентом неперервної освіти, підкреслюючи важливість самовдосконалення та самоосвіти, духовного збагачення особистості. Пізнавальна функція дозволяє задовольнити потреби в додатковій інформації, в розширення старих і придбання нових знань. Пізнавальна функція яскраво проявляється в гуртковій роботі клубів, гуртків, довідково-консультаційних служб.

Активна пізнавальна діяльність є важливою і необхідною передумовою соціально-культурного формування особистості. Однак, як зазначають науковці, процес розвитку особистості буде інтенсивнішим, якщо пізнавальна функція дозвілля буде об'єднуватися з ціннісно-орієнтаційною. У цьому випадку сприйняття нових подій, фактів, процесів, органічно пов'язується з оцінкою тієї форми інформації, яку отримала молода людина.

Ціннісно-орієнтаційна функція полягає у формуванні системи ціннісних уявлень і орієнтацій особистості, мотивів, ідеалів, переконань, життєвої позиції і виявляється у ставленні індивіда до навколишнього середовища, до інших людей, до самого себе. Ціннісно-орієнтаційна функція дозвілля передбачає використання досвіду народного, сімейного, релігійного, шкільного виховання. Формування ціннісних орієнтацій на дозвіллі має учинятися за активної участі самої людини, який вибирає і ставить орієнтири серед багатьох естетичних, моральних, політичних та інших життєвих цінностей. Ціннісно-орієнтаційна функція завжди спрямована на формування у людини певних світоглядних, моральних, естетичних, політичних і соціальних суджень і поглядів. Ефективність цього формування зростає, якщо воно

відбувається цілеспрямовано і систематично. Все вище зазначене пов'язує ціннісно-орієнтаційну функцію із функцією виховання. [39, с.. 235-236].

Виховна функція дозвілля має специфічні особливості, які полягають в добровільному включенні людини в дозвільної діяльності і проявляється в цілеспрямованому розвитку особистісних потенціалів (пізнавального, ціннісно-орієнтаційної, творчого, комунікативного). Дозвільна установа часто належить виконують роль додаткової школи, яка паралельно з науковими закладами являється джерелом знань, в якій людина має можливість набути певних умінь, і розширити культурно-дозвіллеві інтереси. Підкреслюючи виховну функцію дозвілля, звернемо увагу на те, що будь-яка дозвільна установа має суттєві відмінності від інших педагогічних організацій (загальноосвітніх, спортивних, музичних навчальних закладів). Її специфіка полягає в тому, що на відміну від інших педагогічних систем, в установі дозвілля (особливо це стосується клубів і гуртків) педагогічний процес постає як предметна діяльність, але результати цієї діяльності є лише предметом вирішення конкретних завдань, а не самоціллю. «Педагогічні завдання реалізуються з урахуванням інших функцій (розважальної, відпочинку і т.д.) і не підкреслюються без зайвої потреби. Адже члени будь-якого дозвільного об'єднання відвідують його не для того, щоб їх виховували, а для задоволення своїх творчих інтересів, потреб в культурному спілкуванні, цікавому, різноманітному відпочинку. Тому завдання, програми, регламент роботи кожна дозвіллева організація виробляє самостійно, в залежності від специфіки своєї діяльності, складу учасників, їх кількості» [33, с.70]. Також вона реалізує виховну функцію з урахуванням соціально-психологічних особливостей своїх членів, їх запитів та інтересів. Тому і процес виховання особистості має латентний характер і органічно лягає на процес самовиховання. В протилежному випадку адміністративне нав'язування дозвіллевих заходів, надмірна організованість, перебільшена регламентація призводять до відчуження людини від інститутських дозвіллевих об'єднань. Саме в цьому, як ми вважаємо, криється одна з

найголовніших причин, безумовно, відчутного зниження престижу української дозвіллевого установи в очах широкої громадськості, особливо молоді.

В монографічному дослідженні О. Бойко «Культура дозвілля у суспільстві ризику» вказує на те, що структурно-функціональний підхід, який акцентує увагу на функціях дозвілля є одним із найбільш значимих підходів в дослідженні сучасного філософсько-культурологічного знання. До числа основних рис молоді, що визначають активну роль дозвілля, відносяться: креативна (потреба в самореалізації, творчості), комунікативна (тяга до спілкування), пізнавальна (прагнення до отримання нових знань), компенсаторна (компенсація обумовлюється не окремими проявами, а всіма складовими дозвіллевого простору) [9, с.56].

У підручнику «Культурно-дозвіллева діяльність» під науковою редакцією А.Жаркова, стверджується, що всі соціальні «функції культурно-дозвіллевої діяльності становлять єдине ціле і постійно реалізуються в практичній роботі. Забуття чи недооцінка тієї чи іншої функції веде до пониження ролі закладів культури, до звуження сфери їх впливу на розвиток особистості» [18, с.36]. Тут же зазначається, що більшість вчених трактують соціальні функції культурно-дозвіллевої діяльності в такий спосіб:

- виробництво нових знань, норм, цінностей, орієнтацій і значень;
- накопичення, зберігання і поширення (трансляція) знань, норм, цінностей і значень;
- відтворення духовного процесу через підтримку його наступності;
- комунікативна функція, що забезпечує знакова взаємодія між суб'єктами діяльності, їх диференціацію і єдність;
- соціалізуюча, що забезпечує через створення структури відносин, опосередкованих культурними компонентами, соціалізацію суспільства;
- рекреаційна, або ігрова, культура, діюча в відведеній для неї сфері [18, с. 82].

Перераховані функції дозвіллевої діяльності тісно пов'язані між собою і в той же час поділяються на більш предметні. Наприклад, соціальна функція дозвіллевої діяльності поділяється на три рівні: державний, регіональний і місцевий.

«На державному рівні це:

- законодавче забезпечення умов для творчої діяльності в установах культури;
- захист національної культури і мови при міжнародних контактах, що розширюються;
- створення можливостей для залучення різних верств населення, особливо дітей та юнацтва, в творчо активне життя;
- протистояння негативному впливу комерціалізації в сфері культури.

На регіональному рівні:

- створення умов адміністративної децентралізації в сфері культури;
- забезпечення розвитку регіональних культур та збереження культур минулого;
- налагодження взаємодії та взаєморозуміння між різними культурними групами регіону.

На місцевому рівні:

- розвиток громадського естетично організованого середовища;
- активізація місцевого культурного життя, посилення місцевої самодіяльності і локальної своєрідності;
- створення умов для вдосконалення діяльності установ культури;
- розгортання системи домашнього дозвілля.» [18, с. 82-83].

Представлену А. Жаркова точку зору поділяє і вітчизняна дослідниця соціології дозвілля Н. Цимбалюк, яка зазначає: «Функціональна спрямованість дозвілля визначається соціокультурними запитами населення і віддзеркалює особливості політичного, економічного та духовного розвитку українського суспільства. Відтак єдність об'єктивного і суб'єктивного, зовнішнього і внутрішнього, природного і соціально-організованого притаманна культурно-

дозвіллевій діяльності, що знаходить діалектичне чи поліфункціональне відображення у таких властивостях:

- 1) суперечливий характер взаємодії з об'єктом діяльності;
- 2) ціннісно-орієнтаційна зумовленість культурно-дозвіллевого середовища;
- 3) динамічність і поліфункціональність розвитку культурно-дозвіллевого середовища як цілісно-суб'єктивно-об'єктивно-суб'єктивної системи;
- 4) діалектичний зв'язок очевидних і латентних рис культурно-дозвіллевого середовища щодо об'єктів, що вже освоєні або пізнаються в процесі культурно-дозвіллевої діяльності;
- 5) особистісно-індивідуальна спрямованість функціонування природної культурно-дозвіллевої діяльності;
- 6) особистісно-комунітарна спрямованість соціально організованої культурно-дозвіллевої діяльності;
- 7) евристично-пошуковий характер дозвіллевої діяльності, що формується і функціонує у культурно-дозвіллевому середовищі;
- 8) інноваційно-програмний характер дозвіллевої діяльності, що виникає за умов інноваційної культурно-дозвіллевої системи;
- 9) єдність і неподільність функціонування спонтанної та соціально-організованої культурно-дозвіллевої діяльності» [57, с.27-28].

Дослідниця погоджується із твердженнями науковців щодо існування цих функцій дозвілля (освітня, терапевтична, економічна, відновлення сил, пізнавальна, стимулювальна, розвивальна, соціальна, рекреаційна, комунікативна, творча, ціннісно-орієнтаційна, виховна) та вводить в науковий обіг функцію соціалізації. Соціалізаційна функція спрямована на реалізацію соціальних можливостей інституту дозвілля. В соціально-культурному контексті переважна більшість дозвіллевих занять в закладах культури являє собою різновиди колективного використання вільного часу, що створює сприятливе соціальне середовище для управління процесами соціалізації особистості. Творчо-розвиваюча функція визначається потягом людини до творчого

самовизначення та самореалізації, який в сучасному суспільстві стають широко розповсюдженою особистісною потребою. Особливу роль у функціональній структурі дозвілля відіграє інформаційно-освітня функція, соціальне спрямування якої пов'язане з задоволенням пізнавальних потреб особистості, її адаптацією до відкритого інформаційного простору, стимулюванням потреб у безперервній освіті. З цими напрямками дозвілля органічно пов'язана комунікаційна функція, спрямована на реалізацію потреби людини в спілкуванні, в обміні інформацією і передбачає інтерактивну міжособистісну взаємодію, виступає одним із ведучих елементів демократизації сучасного суспільства. Провідною функцією дозвілля залишається рекреаційно-гедоністична, яка задовольняє потреби людей у відпочинку та насолоді. Соціальним призначенням цієї функції стає зняття втоми і нервової напруги, забезпечення фізичної розрядки, відтворення людини як робочої сили та активної діючої члена соціуму [57, с.29].

Основні соціальні функції дозвілля реалізуються через надання відвідувачам можливостей для участі у широкому спектрі видів та форм любительської діяльності, узгодженні їх з культурними інтересами, здібностями, навичками відвідувачів; створення відповідних культурно-дозвіллевих ситуацій; розвитку культурних індустрій та інфраструктури дозвілля. Функціональна різноманітність культурно-дозвіллевої діяльності спрямована на забезпечення в ситуації вільного часу єдності суспільних і особистих інтересів.

І. Петрова в наукових розвідках виокремлює функцію соціалізації дозвілля та вказує на такі її складові: рекреаційну, комунікативну, соціальну, творчу, ціннісно-орієнтаційну, пізнавальну та виховну [38, с.40]. Зокрема, на думку автора, рекреаційна функція спрямована на зняття перевтоми, психологічної перенапруги, відтворення фізичних, інтелектуальних, емоційних сил людини; на зміцнення здоров'я шляхом здійснення дозвіллевим об'єднанням ігрових, оздоровчих, розважальних, спортивних, туристично-екскурсійних програм, проведення вечорів відпочинку, видовищних заходів, театралізованих вистав, масових свят.

Слушним, є також твердження дослідниці про те, що «...міське дозвілля виконує особливі функції, нівелюючи відмінності між переселенцями, інтегруючи «своїх та чужих», узгоджуючи та консолідуєчи різнобарвний, штучний склад міського населення» [38]. Тобто міське середовище стає простором для задоволення потреб у порозумінні та взаємодії через сферу дозвілля.

З цього приводу варто звернути увагу на думку В. Кірсанова. Якщо розглядати рекреацію як предмет самостійного наукового дослідження, то вона не може бути ототожнена з дозвіллям. Через підходи до рекреації в контексті різних проблем людини можна наблизитись до рекреації як відтворення людини у фізичному, психічному (інтелектуальному, емоційному), культурному аспектах. У теорії дозвілля термін «рекреація» використовується в широкому розумінні – як синонім дозвілля – і у вузькому – як функція дозвілля, а також як синонім відпочинку [20, с. 28-31].

Доцільно зазначити, що будь-який вид чи то форма дозвілля виконує комунікативну функцію, що дозволяє розширити можливості для спілкування, подолання самотності, знаходження нових друзів, соціальну, яка сприяє тому, щоб кожна особистість мала власну гідність, могла знайти зміст свого існування, сприяє інтеграції людини в суспільство, задовольняє можливість самоідентифікації, дозволяє відчувати свою приналежність до певної спільноти, виховну функцію, що має специфічні особливості, які полягають у добровільному включенні дитини в дозвіллеву діяльність і проявляється в цілеспрямованому розвитку особистісних потенціалів (пізнавального, ціннісно-орієнтаційного, творчого, комунікативного).

Виконуючи специфічні функції дозвілля впливає на життєдіяльність молодшої людини, проте і будучи діяльністю (діяльнісна концепція дозвілля) ґрунтується на загальних закономірностях розвитку, які в свою чергу формують принципи. Під принципами культурно-дозвіллевої діяльності прийнято розуміти основні вимоги, яким слідують соціальні педагоги, соціальні працівники в її організації.

Принципи становлять теоретичні, соціальні, культурні, політичні, організаційні засади, на яких ґрунтується дозвілєва діяльність. Існує кілька класифікацій принципів дозвілля.

Зокрема А. Воловик та В. Воловик визначають такі основні принципи дозвілєвої діяльності: принцип інтересу, єдності рекреації і пізнання, спільності діяльності [11, с.40].

На їхню думку, головним принципом являється принцип інтересу. Це зумовлено тим, що дозвілєва діяльність диктується особистими потребами людини, а інтерес виступає як її домінуючий мотив.

Принцип єдності рекреації і пізнання полягає у тому, що він розширює кругозір людини, підвищує її культурний рівень і може стати спонукальною основою саморозвитку або самоосвіти для фахової діяльності в якійсь новій для неї сфері. Повною мірою принцип єдності рекреації і пізнання реалізується в тих формах, які є джерелом масового поширення інформації. Серед них (за рангом місць) – телебачення, радіо, преса, популярні лекції, зустрічі.

А. Воловик і В. Воловик стверджують, що дозвільна діяльність як і будь-який інший вид діяльності може здійснюватися людиною індивідуально, так і разом з іншими людьми. Але «разом» не означає «спільно». Спільність діяльності – така взаємодія, у процесі якої люди знаходяться у певних стосунках взаємної залежності і взаємної відповідальності. Спільна діяльність формує ціннісно-орієнтаційну єдність групи, народжує традиції, організаційну структуру, емоційну ідентифікацію і веде до підвищення рівня дозвільної діяльності, реалізуючи закладений в ній виховний потенціал [11, с. 61].

У класифікації І. Петрової виділено такі принципи дозвілєвої діяльності:

– системність, як цілеспрямована, системна організація дозвілєвої діяльності з метою раціонального використання вільного часу, розвитку соціальної активності та індивідуальної ініціативи людини, відволікання її від асоціальної поведінки;

- добровільність як певна незалежність дозвілля, відсутність регламентації з боку держави та інших структур, вільний вибір людиною дозвіллевих занять;
- доступність та якісність дозвіллевих послуг як задоволення потреб і запитів клієнтів дозвіллевого закладу, систематичне вивчення їхніх бажань, прогнозування розвитку дозвіллевої сфери;
- відповідність дозвіллевих послуг місцевим умовам – соціально-демографічним, економічним, культурно-освітнім, політичним, практичній діяльності людини [38, с.37].

Однак І. Петрова також вважає провідним у дозвіллевій діяльності принцип інтересу. На її думку, даний принцип враховує інтереси особистості, їх задоволення, формує нові духовні цінності та пробуджує нові потреби і запити людини [38, с. 39].

Аналіз наукових підходів О. Понукаліної дозволив визначити такі принципи організації дозвіллевої діяльності:

- принцип загальності і доступності – тобто можливості залучення, заохочення всіх без винятку дітей, підлітків і юнацтва в сферу діяльності дозвіллевих установ з метою задоволення їх творчих потенціалів, дозвіллевих запитів і інтересів;

- принцип самодіяльності – реалізується на всіх рівнях дозвілля: від любительського об'єднання до масового свята. Самодіяльність, як суттєва властивість особистості, забезпечує високий рівень досягнень у будь-якій індивідуальній і колективній діяльності. Принцип самодіяльності ґрунтується на творчій активності, захопленні і ініціативі підлітків;

- принцип індивідуального підходу – пропонує врахування індивідуальних запитів, інтересів, схильностей, здібностей, можливостей, психофізіологічних особливостей і соціального середовища існування дітей, підлітків і юнацтва при забезпеченні їхнього дозвілля. Диференційований підхід забезпечує комфортний стан кожного учасника дозвіллевої акції;

– принцип систематичності і цілеспрямованості – радить здійснення цієї діяльності на основі планомірного і послідовного поєднання безперервності і взаємозалежності в роботі всіх соціальних інститутів, покликаних забезпечувати дозвілля юнацтва. Важливо направляти юнацтво на справи суспільно значущі, оскільки багатство творчих сил індивіда залежить від всестороннього і повного прояву цих сил в житті суспільства. Це процес перевтілення людини в суспільного індивіда, в активну і творчу особу, що живе повним життям у згоді з самим собою і суспільством;

– принцип цікавості – полягає в створенні невимушеного емоційного спілкування, яке виникає в результаті організації всього дозвілля на основі гри і театралізації, бо відсутність емоційної привабливості можуть звести на нівецьбудь-які форми і методи роботи. Все це перетворює дозвілля в свято [40, с. 118].

Соціалізація передбачає розуміння особою своєї соціальної сутності, а індивідуалізація сприяє виробленню індивідуального способу життєдіяльності, завдяки якому вона має можливість самовдосконалення згідно з власними природними задатками й суспільними потребами. Індивідуальний підхід указує на таку важливу особливість організованої дозвілльєвої діяльності, як цілісність.

Загалом принципи дозвілльєвої діяльності відбивають ті вимоги, що висуваються суспільством перед дозвілльєвою сферою для успішного виконання суспільного призначення дозвілля.

Також зазначені вище автори виділяють у дозвілльєвій діяльності принцип інтересу. Адже, якщо особистості не буде цікаво, то вона не стане брати участі у тому чи іншому виді дозвілльєвої діяльності. Тому, організовуючи дозвілля, слід враховувати індивідуальні особливості, інтереси та запити учасників.

Принципи дозвілля не є чимось регламентованим. Вони постійно змінюються, що пояснюється перемінами та розвитком суспільного життя.

Сьогодні ряд науковців – дозвіллезнавців (Н. Цимбалюк, І. Петрова, Л.Акімова, А. Денисенко та ін.) описуючи процес функціонування дозвілльєвої діяльності

представляють його як взаємодію цих двох тенденцій – соціалізації й індивідуалізації. Перша полягає в розумінні особою своєї соціальної сутності, а друга – сприяє виробленню в неї індивідуального способу життєдіяльності, завдяки якому вона дістає можливість самовдосконалення згідно з власними природними задатками й суспільними потребами. Індивідуальний підхід указує на таку важливу межу культурно-дозвіллевої діяльності, як його цілісність.

Загалом, сучасні дослідники подовжують активний науковий пошук нових теоретико-методологічних ідей, які є реакцією на тенденції, події і явища, що відбуваються в дозвіллевій сфері. Завдяки цим розвідкам функціональна складова дозвіллевої діяльності молоді представлена пізнавальною, стимулюючою, розвивальною, комунікативною, творчою, ціннісно-орієнтаційною, виховною, соціалізаційною, інтегративною, креативною, ігровою, інформаційно-освітньою та ін. функціями. Також, при формулюванні функцій дозвілля дослідники враховували його істотні і специфічні риси, потреби суспільного розвитку, і практикоорієнтовний характер дозвільної діяльності.

1.3. Провідні форми молодіжного дозвілля

Оскільки сутність культурно-дозвіллевої роботи - самодіяльність і ініціатива мас, її суб'єктом виступають, перш за все, самі маси, включені в цю діяльність.

До конкретних видів дозвіллевої діяльності А. Жарков відносить [18, с. 205]:

1) заняття, пов'язані зі споживанням культурних цінностей, індивідуального, колективно-видовищного характеру; заняття, пов'язані з відпочинком і розвагою (фізично активний (в тому числі заняття фізкультурою і спортом, не пов'язані з професійною діяльністю) і пасивний відпочинок, спілкування, розвага в компанії, пусте проведення часу, прогулянки, заняття антикультурного характеру - пияцтво, азартні ігри та ін.);

2) заняття творчого характеру - не пов'язані з професійною діяльністю - аматорська праця з різних ремесел та ін.

Серед вітчизняних дослідників молодіжного дозвілля варто відзначити праці Н. Бабенко, А. Воловик, В. Воловик, І. Петрової, В. Бочелюка, Г. Лемко, В. Білоконь, Н. Бойко, Мачуліної, Н. Цимбалюк, Н. Скокової, В. Балахтар та ін.

Так, відштовхуючись від наукової позиції про те, що дозвіллевій діяльності притаманні різноманітні структурні і функціональні характеристики, І. Белецька виокремлює типи дозвілля залежно від його змісту та виділяє різні напрями дозвілля залежно від форм його проведення та організації [8].

Дослідники дозвілля Бочелюки вказують на те, що до видів молодіжного дозвілля відносяться такі види занять, як читання, перегляд телепередач, відвідування кінотеатрів, театрів, концертів, спілкування з друзями, заняття спортом, розваги, прогулянки, ігри, пасивний відпочинок і т. ін. А також зазначають, що для занять у години дозвілля характерна в основному самоособистісна спрямованість їхнього змісту. Дослідники вважають, що дозвілля як складова вільного часу являє сукупність занять, за допомогою яких відновлюються фізичні, розумові та психічні сили людини, але час дозвілля, на їхню думку – це й час розвитку особистості. Науковці пропонують до нього віднести індивідуальне споживання культури, публічно-видовищне споживання культури, фізичні заняття, розваги й ігри, заняття, які варто вважати явищами антикультури [10, с. 56].

Певної уваги заслуговує класифікація форм та видів дозвілля представлена В. Білоконь. Представлене дослідником авторське бачення класифікації створено на основі функціонального підходу до дозвілля, а відтак залежно від виконуваних функцій, що враховує його істотні та специфічні риси, потреби суспільного розвитку та практико-орієнтований характер, відповідає соціальному замовленню суспільства, потребам, бажанням та інтересам окремої особистості. [7, с. 56]. Зокрема, О. Бойко виокремлює: фізичне дозвілля – спрямоване зняття фізичної та розумової напруги, спортивні й рекреаційні заняття; практичне дозвілля – дозволяє вільний вибір різних видів зайнятості і є найбільш поширеним серед усіх верств населення незалежно від віку і соціальної приналежності; культурне дозвілля – спрямоване на інтелектуальний

розвиток особистості; соціальне дозвілля – поєднує міжособистісне спілкування, встановлення психологічної емоційної рівноваги [9, с.103].

Серед популярних у молоді видів дозвілля домінує фізичний вид дозвілля – фізкультура і спорт, які забезпечують не тільки здоров'я, нормальний фізичний розвиток, але і уміння володіти собою, своїм тілом. Відношення індивіда до своєї фізичної конституції є показником його істинної культури. Власне тіло людини є інструмент його буття, діяльності, безпосереднім зв'язком із світом. Як він володіє даним інструментом, так він живе і діє, відчуває світ. Популярними формами залучення до спорту та фізкультури є спортивні клуби, секції, групи здоров'я.

Науковці А. Воловик та В. Воловик за критерії виокремлення видів і форм дозвілля обрали різні його ознаки і пропонують їх класифікацію за такими ознаками: видом активності (пасивне та активне дозвілля); періодичністю (щоденне, щотижневе, відпускне, святкове); тривалістю (короткочасне, довготривале, епізодичне); напрямками діяльності (творче, рекреаційне і культурне, спортивне, декоративно-прикладне, туристичне) [11, с., 13].

Н. Максимовська вказує на те, що найпростішим видом дозвілля є відпочинок, який поділяється на активний та пасивний. Тому основне значення відпочинку полягає у відновленні витрачених під час роботи сил. Під час пасивного відпочинку людина знаходиться у стані спокою та відновлює свої сили, оскільки для активного відпочинку необхідні свіжі сили, підготовка та вольові зусилля [29, с.264]. До активного відпочинку дослідниця відносить спорт, фізичну культуру, туризм, ігри, читання, відвідування театрів, кінотеатрів, виставок, музеїв, спілкування тощо.

Аналогічну точку зору висловлює І. Белецька і зазначає: «Пасивний відпочинок характеризується станом спокою, який знімає стомлення та відновлює сили. Чим ти зайнятий – не має значення, аби можна було відволіктися, звільнитися від напруги, отримати емоційну розрядку. Звична проста діяльність удома викликає настрій спокою. Це може бути просте перегляд газет, настільна гра, невимушена бесіда, обмін думками, прогулянка. Відпочинок такого роду не ставить перед собою

цілей, що далеко йдуть, він пасивний, індивідуальний, містить лише зачатки позитивного дозвілля» [8, с.222].

На рівні із відпочинком дослідниця виокремлює такий вид дозвілля як розваги та пізнавальна діяльність. Традиційно «розвагами» іменують такі види діяльності у вільний час, які дають можливість повеселитися, відволікають від турбот, приносять задоволення, тобто розваги завжди вимагають активності на відміну від відпочинку, як говорилося вище, який може бути пасивним або напівпасивним. Ще уточнимо, в процесі відпочинку людина відновлює свій фізіологічний стан, а розваги необхідні для зняття перевтоми. Отже, розваги вимагають особливого емоційного навантаження.

З активним відпочинком пов'язана активізація духовних інтересів, які спонукають молоду людину до активних пошуків у сфері культури. Ці пошуки стимулюють пізнавальну діяльність особистості, що полягає в систематичному читанні серйозної літератури, відвідин музеїв, виставок.

Якщо розвага служить головним чином емоційній розрядці, то пізнання сприяє розширенню культурного кругозору, вихованню відчуттів, і прояву інтелектуальної активності. Цей вид дозвілля носить цілеспрямований, систематичний характер, це опанування світу культурних цінностей, яке розсовує кордони духовного світу молодій особистості.

Пізнавальна діяльність приносить безпосереднє задоволення і має самостійну цінність для людини. Тут набирає силу найсерйозніший спосіб проведення вільного часу, розрахований безпосередньо не на споживання, а на створення культурних цінностей – творчість. Потреба в творчості глибоко властива кожній людині, і тим більше молодій. Творчість приносить вище задоволення і одночасно є засобом духовного вдосконалення. Елемент творчості містить в собі багато форм дозвілля, причому можливість творити відкривається всім без виключення [57, с. 84 – 98.].

Адже кожна людина здібна до творчості. Творчою може бути будь-яка діяльність, якщо вона захоплює, вбирає в себе кращі душевні сили і здібності

людини. До творчості відноситься декоративно-прикладні, художні та технічні види дозвілєвої творчості. До першої відносять рукоділля, випилювання, випалювання, чеканку, кулінарну творчість. Художній вигляд творчості містить в собі заняття літературною діяльністю, фольклором, живописом, складанням музики, пісень, участь в художній самодіяльності (сценічна творчість). Технічна творчість передбачає винахідництво, конструювання, раціоналізацію [57, с. 121]. Звичайно, дозвілєва творчість, яка є на перевагу любительською, не завжди досягає професійного рівня, проте, вона, виступає як надійний засіб, розкриття таланту кожної людини, має великий суспільний ефект.

Т. Ковальчук вказує на те, що не лише творча а й пізнавальна діяльність можуть виступати як педагогічний процес, а також як організація відпочинку. Адже організувати колективний відпочинок – це означає кожну людину включити в загальну діяльність, з'єднати її особисті інтереси з інтересами інших людей. І ефективність цього процесу багато в чому залежатиме від участі в ньому самих молодих людей, їх уміння відпочивати [24, с. 118.].

Потрібно погодитись із вище зазначеною позицією науковців, які розглядають відпочинок як вид молодіжного дозвілля, адже відпочинок є соціально-педагогічним видом діяльності, і саме він дає можливість кожній людині визначити своє місце і роль у соціальній системі відповідно до індивідуальних особливостей. Надзвичайно важливо, щоб кожний індивід займався улюбленою справою, заняттями до душі, які відповідають його інтересам, бажанням і можливостям.

Проте не слід забувати про соціальну складову людської життєдіяльності і про те, що основною ланкою поєднання особистості та суспільства у дозвілєвій сфері виступає колектив. Під колективом, до якого приналежить молода людина у вільний час, слід розуміти групу людей, які є родичами (сім'я, родинні стосунки) або людьми між якими не має родинних зв'язків (всі вони об'єднані спільною метою в основі якої лежить задоволення конкретних дозвілєвих потреб або реалізація дозвілєвих

інтересів). Саме тому доцільно виокремити такі види молодіжного дозвілля як індивідуальне та колективне.

До особливостей молодіжного дозвілля належить своєрідність середовища його проведення. Переважна більшість молодих людей проводять час дозвілля у компанії однолітків, або у студентському колі. Потяг до спілкування із ровесниками пояснюється потребою молоді в емоційних контактах, співпереживанні, в об'єднанні зусиль для суспільних дій.

Підвищений інтерес до вивчення дозвіллевих практик визначається кардинальними змінами їх змісту та структури під впливом соціокультурних трансформацій, які мають місце в українському соціумі. Те, що у сфері молодіжного дозвілля відбулися значні зміни, не викликає сумнівів. З'являються нові форми дозвіллевої діяльності, змінюється характер і зміст форм, що існували раніше. Сьогодні стає все більш очевидним, що сучасні види молодіжної дозвіллевої діяльності характеризуються особливостями, які помітно відрізняють їх від традиційних видів. Саме цей вислів І.Мачуліної поклав основи формування двох видів молодіжного дозвілля – традиційного та інноваційного [31, с.354].

Звернення до поняття «традиція» обумовлено розглядом інноваційних тенденцій у сфері молодіжного дозвілля. При цьому під дозвіллевими інноваціями розуміються такі явища цієї сфери життєдіяльності, яких не було на попередній стадії розвитку суспільства, але які з'явилися на даній стадії і знайшли свій прояв або в абсолютно нових формах дозвіллевої діяльності, або в трансформаціях існуючих раніше форм.

Сьогодні має місце принципово нова соціокультурна ситуація в Україні, яка характеризує трансформації дозвіллевої діяльності молоді. «Дозвілля при цьому (характер його структури, змісту, цінностей) може виступати індикатором змін самої соціокультурної ситуації. Таким чином, аналіз соціокультурної ситуації у сфері дозвілля молоді дозволяє розглянути підстави трансформації дозвіллевого простору молоді. Це дає можливість враховувати об'єктивні передумови його формування та

прогнозувати наслідки. Такий підхід дозволить не тільки зрозуміти причини змін, що відбуваються у сфері дозвілля молоді, але і пояснити зумовленість ними інших трансформацій» – зазначає І. Мачуліна в науковій публікації «Інноваційні тенденції у сфері дозвілля сучасної української молоді». Також дослідниця робить наголос на тому, що сьогодні такі фактори, як уповільнення розвитку матеріальної культури від зрослих потреб молоді, призвели до послаблення впливу державних культурно-просвітницьких закладів на проведення молоддю дозвілля, що зумовило посилення тенденцій до його «одомашнення». А відтак одним із видів дозвілля виокремилося «домашнє дозвілля» [31, с.355].

«Одомашнення» дозвілля як тенденція споживання вільного часу має негативні наслідки: по-перше, зменшення можливості громадського впливу на структуру і зміст вільного часу; по-друге, уповільнюється розвиток прогресивних форм молодіжного дозвілля, тобто скорочується частка часу найбільш активних, творчих, таких, що сприяють розвитку людини, видів діяльності і помітно зростає обсяг переважно пасивно-споживацьких видів дозвіллевої діяльності молоді [31, с. 277].

До переліку найважливіших компонентів молодіжного дозвілля входять форми. Форми роботи - один з необхідних елементів функціонування закладів культури, компонент культурно-дозвіллевої діяльності.

Термін «форма» вживається в різних значеннях. Форма (взагалі) - пристрій, структура, зовнішнє вираження чого-небудь, система організації чого-небудь. Форма не може існувати ізольовано від змісту [53]. Поняття форми стосовно діяльності у сфері вільного часу може мати різне значення. Насамперед, форма є вираженням змісту культурно-дозвіллевої діяльності, формами називають способи організації вільного часу.

Однією з форм організації дозвіллевої діяльності молоді є клубна діяльність. З уведенням ринкових відносин та демонополізацією культурного забезпечення населення з'явилися й функціонують ще й недержавні заклади культури клубного типу. Державні, як правило, майже не змінили стилю й методів роботи, тому

переважно залежать від дотацій відповідного бюджету. Недержавні, маючи мінімальну підтримку держави, шукають неординарні форми й методи роботи, використовують багатий досвід зарубіжних структур подібного профілю. В державних закладах клубного типу основною формою молодіжного дозвілля є гурткова робота, конкурси, дискотеки. В свою чергу найпоширенішими формами роботи професійно-предметних гуртків є бесіди про професію, виробничі екскурсії, зустрічі з новаторами своєї справи, організація конкурсів професійної майстерності, виготовлення предметів народного споживання. Клуби забезпечують потребу молодих людей в задоволенні й змістовному проведенні вільного часу як через колективні (свята, фестивалі, обрядові заходи), так і індивідуальні форми роботи. [Дод. 1].

Значну роль у світлі проблеми, яку ми розглядаємо, відіграють бібліотеки як заклади, що здійснюють інформаційно-просвітницьку діяльність по формуванню відпочинку молоді людини. Для бібліотек характерна такі форми роботи із молодіжною аудиторією, як читацькі конференції, різноманітні тематичні вечори, флешмоби, квести. Специфікою цих заходів є: спільні інтереси аудиторії; святкова ситуація; розваги, театралізація, ігрова ситуація; зрозумілі та близькі теми, місцевий матеріал, зв'язок із визначними датами в житті або окремої групи, людини. Найбільш поширеними жанрами тематичних вечорів є: вечір-зустріч, вечір-репортаж, вечір-розповідь, вечір-інтерв'ю, вечір-діалог тощо.

Організація культурно-дозвілєвої діяльності молоді людини в музеї дозволяє дати деякі базові поняття про духовні цінності, про відносини людини з предметним світом. Державні та народні музеї, у яких зосереджена історико-культурна спадщина, пам'ятки, які документують процес культурного розвитку людства, сприяють розвитку естетичного смаку, свідомості, поглядів.

Отже, в дослідницькій практиці науковців відсутня єдина позиція щодо видів молодіжного дозвілля. В науковій літературі дослідниками представлено авторські концепції поділу молодіжного дозвілля на такі види як: соціальне, адаптаційно-

корекційне (А.Мудрик, А. Жарков), фізичне, практичне, культурне (О. Бойко), за видом активності, тривалістю, періодичністю, напрямками діяльності (А. Воловик, В. Воловик), відпочинок, розваги (О. Бойко, Н. Максимовська, І. Сидор та ін.), пізнавальна діяльність (І.Белецька), традиційне, інноваційне (І.Мачуліна). На нашу думку таку класифікацію доцільно доповнити такими видами як індивідуальне і групове дозвілля. Кожному із зазначених видів відповідає форма дозвіллевих практик, адже форма трактується як спосіб організації вільного часу. Вибір форми дозвілля прямо залежить від ціннісно-орієнтаційної спрямованості особистості, яка в свою чергу, поділяється на чотири основні типи: активно-діяльнісний, пасивно-споживацький, стихійно-хаотичний та виробничий (обмежений лише роботою, навчанням).

РОЗДІЛ II. СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ДОЗВІЛЛЯ В РЕГІОНІ (НА РОКИТНІВЩИНІ)

2.1. Загальна характеристика організації дозвілля молоді на Рокитнівщини

Рокитнівський район є адміністративною одиницею Рівненської області, розташований на північному сході області, включає 40 населених пунктів: 2 селища міського типу та 38 сільських населених пункти. На території Рокитнівського району сьогодні проживає близько 50 тис. осіб. Районним центром Рокитнівського району є селище міського типу Рокитне [44].

Організація молодіжного дозвілля Рокитнівщини відбувається на трьох рівнях: на державному рівні (Міністерство молоді та спорту), на місцевому рівні (управління молоді та спорту Рівненської обласної держадміністрації та сектор молоді і спорту Рокитнівської районної держадміністрації) та на рівні закладів, які безпосередньо і виконують функцію організації.

Розглянемо організацію дозвілля молоді на місцевому рівні. Організація молодіжного дозвілля координується Рівненською обласною державною адміністрацією, відділом культури Рокитнівської районної державної адміністрації (РДА) та сектором молоді та спорту Рокитнівської РДА.

Відділи (культури, молоді і спорту) Рівненської облдержадміністрації організують та беруть участь у проведенні спартакіад, конкурсів, турнірів, виставок, фестивалів творчості, конференцій, форумів, зльотів інших заходів, спрямованих на підвищення культурно-освітнього рівня та фізичного здоров'я дітей і молоді, а також здійснюють заходи з патріотичного виховання молоді. Так, згідно розпорядження голови Рівненської ОДА від 17 липня 2016 року № 686/0/5-16 «Про затвердження Регіональної цільової соціальної програми «Підтримка молоді Рівненщини» на 2016-2021 роки», з метою розвитку громадянської активності молоді для її самовизначення та самореалізації,

забезпечення правових, гуманітарних, економічних передумов розпорядженням голови Рокитнівської райдержадміністрації затверджено цільову програму «Молодь Рокитнівщини» на 2016-2021 роки основні положення якої є основними напрямками в діяльності державних координуючих установ, таких як сектор молоді та спорту Рокитнівської РДА [42].

Одним із основних завдань Сектору є сприяння молодіжним громадським організаціям та державним закладам, які працюють із молоддю. В даному випадку під сприянням слід розуміти планову організацію діяльності державних закладів культури базової мережі в Рокитнівському районі, виконання регуляторної функції по відношенню до молодіжних громадських і приватних організацій, діяльність яких має відношення до дозвіллевої сфери.

Також на місцевому рівні затверджуються плани роботи закладів сфери культури і мистецтва комунальної форми власності і розробляються культурно-мистецькі проекти спрямовані на активізацію рівня дозвіллевої культури молоді району. В процесі організації масових заходів приймають участь практично всі заклади сфери культури і мистецтва Рокитнівщини відповідно до профілю їх діяльності.

Наступним нижчим рівнем, в структурі установ, які мають відношення до процесу організації дозвіллевої діяльності молоді є установи, заклади сфери культури і спорту комунальної та приватної форм власності.

В Рокитнівському районі збережено мережу установ і закладів культури, яка включає 76 установ і закладів, у яких діють 174 колективи аматорської творчості. У районі налічується 119 клубних працівників із них 45 працюють на повну ставку (38%), 24 на 0,75 ставки (20%), 49 – на 0,5 ставки що становить (41%), 1 на 0,25 ставки, що становить (1%). Навчаються заочно 2 працівники [43]. Тобто ситуація якщо і не критична, то, принаймні, не дає підстав для оптимізму. Адже зайнята на неповну ставку людина не дає того результату, на

який очікують від неї. Чинний штатний розпис не дозволяє у повному обсязі забезпечити повно тарифні виплати працівникам [43].

До успіхів району слід віднести публічне визнання високої майстерності аматорських колективів – надання почесного звання Народний.

Так, на Рокитнівщині дев'ять колективів аматорської творчості носять звання «народний» та п'ять – «зразковий»: народний аматорський фольклорний колектив «Берегиня» Залавського сільського клубу, народний аматорський фольклорний колектив «Блажевчанка» Блажівського сільського Будинку культури, народний аматорський фольклорний колектив "Вербиченька" Томашгородського сільського Будинку культури, народний аматорський фольклорний колектив «Куточане» Рокитнівського РБК, чоловічий ансамбль "Обрій" районного Будинку культури, народний аматорський хоровий колектив «Льоноцвіт» Рокитнівського РБК, народний аматорський ансамбль української пісні «Калина» районного Будинку культури, народний аматорський театр естрадних мініатюр районного Будинку культури, народний академічний хор районного Будинку культури; зразковий дитячий фольклорний колектив "Полісяночка" Залавського сільського клубу, зразковий танцювальний колектив «Рокита» районної дитячої музичної школи, зразковий хоровий колектив районної дитячої музичної школи, зразковий фольклорний колектив Блажівського сільського Будинку культури та дитячий фольклорний колектив Рокитнівського сільського Будинку культури "Веселики" [43].

У культурному житті селища Рокитне важливе значення відіграють будинки культури, районна комунальна музична школа, 7 бібліотек. зокрема найбільша Рокитнівська центральна районна бібліотека [43]. В системі освіти району функціонує два позашкільні навчальні заклади: дитячо-юнацька спортивна школа та центр дитячої та юнацької творчості [43]. У гуртках, творчих об'єднаннях центру дитячої та юнацької творчості займається велика

кількість учнівської молоді, що дає можливість брати участь у масових заходах обласного і всеукраїнського рівня.

Всі ці заклади в практичній діяльності в більшій чи меншій мірі (залежно від організаторів) використовують різноманітні форми дозвіллевої діяльності для такої категорії відвідувачів як молодь, останні (форми), в свою чергу відносяться до таких видів дозвілля як активне, пасивне, спортивне та інші.

Другим чинником є те, що організація змістовного відпочинку й дозвілля молоді та різних категорій населення є основною метою діяльності клубних закладів. В Рокитнівському районі функціонують 39 клубних закладів. З них 27 клубів та 11 сільських будинків культури, районний будинок культури. У районі працюють 7 народних аматорських художніх колективів вокально-хорового жанру [43]. У закладах клубного типу діє 202 клубних формування, 102 з яких для дітей [38]. У них залучено 2147 учасників, 562 з яких діти [43].

У Рокитнівській районній комунальній музичній школі навчається 270 учнів, які здобувають початкову музичну освіту по класах: фортепіано – 83 учні, навчальний процес здійснює 9 викладачів, скрипка – 30 учнів, навчальний процес здійснює 4 викладачі, труба – 9 учнів, навчальний процес здійснює 1 викладач, сопілка – 1 учень, кларнет – 5 учнів, саксофон – 5 учнів, навчальний процес здійснює 1 викладач, баян, акордеон – 49 учнів, навчальний процес здійснює 7 викладачів, клас гітари – 40 учнів, навчальний процес здійснює 4 викладачі, клас бандури – 19 учнів, навчальний процес здійснює 3 викладачів, вокалу – 21 учень, навчальний процес здійснюють 4 викладачі. Теоретичні дисципліни викладають 5 викладачів.

У Рокитнівській районній комунальній музичній школі працюють відділи, на яких проводиться організаційна, методична, виховна робота направлена на вдосконалення навчального процесу, підвищення професійної майстерності викладачів. Структурно школа поділяється на 4 відділи :

- Музично-теоретичний відділ;

- Оркестрово-духовий відділ;
- Фортепіанний відділ;
- Струнно-смичковий відділ.

Згідно з планом роботи школи проводяться контрольні прослуховування учнів з фаху та предмету по вибору, робота по вивченню педагогічного репертуару, робота з підготовці учнів до обласних та всеукраїнських фахових конкурсів, робота з батьками та громадсько-шефська робота.

У відділах проводиться організаційна, методична, виховна робота направлена на вдосконалення навчального процесу, підвищення професійної майстерності викладачів. У школі працюють учнівські творчі колективи, а саме: хор учнів, оркестр народних інструментів, духовий оркестр, ансамбль скрипалів, ансамбль баяністів, ансамбль бандуристів, ансамбль трубачів, ансамбль гітаристів. Творчі колективи охоплюють значну кількість учнів, які навчаються в музичній школі, що залучає їх до активного музикування та концертної діяльності.

Спортивну мережу в Рокитнівському районі створюють футбольний клуб "Полісся", дві юнацькі спортивні школи (ДЮСШ відділу освіти), в яких культивуються дев'ять видів спорту (бокс, волейбол, баскетбол, легка атлетика, вільна боротьба, футбол, важка атлетика, настільний теніс, гирьовий спорт, шашки). Відділення ДЮСШ функціонують в дев'яти населених пунктах району, заняттями в них охоплено понад 650 учнів. Також діють комунальний заклад «Рокитнівський районний центр з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт», Рокитнівське районне фізкультурно-спортивне товариство «Колос», Рокитнівські районні федерації футболу та настільного тенісу [43].

Мережу Рокитнівської централізованої бібліотечної системи становить 34 бібліотек-філій. У централізованій бібліотечній системі району працюють 56 осіб, із них 10 керівників, 46 – спеціалісти. З повною та неповною вищою освітою в бібліотеках працюють 56 осіб, тому числі за фахом – 54 осіб (96%).

Навчаються заочно 2 бібліотечних працівники [45]. На даний час мережу бібліотечних закладів району збережено.

За підсумками обласного конкурсу-огляду сільських бібліотек Рівненської області «Краща сільська бібліотека», який ініціювала Громадська організація «Рівненське обласне відділення Української бібліотечної асоціації» переможцем конкурсу-огляду «Краща сільська бібліотека» стала - бібліотека-філія смт Томашгород Рокитнівського району. До шістки фіналістів конкурсу, крім переможця, увійшла бібліотека-філія смт. Рокитне Рокитнівського району [45].

На території Рокитнівського району також існує і молодіжних рух у вигляді молодіжної громадянської організації «Народна спілка молоді». Основою їхньої діяльності є проект «Молодіжний розвиток». Метою даного проекту є навчити молодих людей мислити і діяти творчо, розкривати свої здібності, виховувати в молоді активну громадську позицію [43].

Проведення дозвілля у сільській місцевості суттєво відрізняється змістовним наповнення і не задовольняє потреби сучасної сільської молоді. Це можна пояснити тим, що сільські місцевості не мають в своєму розпорядженні всіх доступних засобів для організації різнобічного і повного дозвілля молоді. В селі недостатньо дозвіллевих закладів, які б сприяли реалізації здібностей, захоплень і інтересів. Актуальними лишаються проблеми капітального ремонту, модернізації та технічного переобладнання закладів культури, передусім у сільській місцевості, якості надання послуг у сфері культури і мистецтва з урахуванням державних соціальних стандартів.

Отже, на Рокитнівщині організацію дозвілля для молодих людей здійснюють державні органи влади, молодіжні громадські організації, приватні структури. Враховуючи факт чіткого ієрархічного підпорядкування державні органи влади (Міністерства, управління ОДА, сектори РДА) здійснюють безпосередній контакт із молоддю через працівників таких закладів як будинки культури, бібліотеки, спортивні та молодіжні організації.

2.2.Форми організації молодіжного дозвілля на регіональному рівні

Молодь Рокитнівщини займає активну позицію в житті району. З поміж інших установ комунальної форми власності, що функціонують на Рокитнівщині особливо активно залучають молодь цікаво проводити вільний час для розвитку особистості Будинки культури. Це пов'язано із їх цільовою спрямованістю. Розглянемо ці факти більш докладно на прикладі діяльності районного будинку культури (РБК) Рокитнівської районної ради. За роки його функціонування та з часів незалежності в закладі відбулись організаційні зміни, однак суттєвих змін в формах роботи не відбулося. Згідно статуту РБК смт. Рокитне – це культурно-освітній заклад комунальної форми власності, що забезпечує збереження й розвиток національної культури та мистецтва, задоволення потреб громадян у самодіяльній творчості, організації їх змістовного відпочинку й дозвілля [43]. Тому основною метою діяльності Рокитніського РБК є задоволення культурних запитів усіх верств населення з урахуванням їх певних професійних, національних, вікових та інших особливостей, розвиток духовності, популяризація творів літератури і мистецтва, розвиток народної творчості, а також організація відпочинку і дозвілля громадян на платних та безоплатних засадах, організація клубної роботи з молоддю в підпорядкованих позашкільних клубах на безоплатній основі [43].

Пріоритетні напрями діяльності РБК смт. Рокитне визначають його функції: творча, культурно-виховна, пізнавальна, розважальна, методична.

Основу діяльності РБК у роботі з молоддю становлять гуртки і любительські об'єднання, які в свою чергу в процесі роботи використовують активні види дозвіллевих практик. Так, використання активних видів дозвілля є основою роботи всіх аматорських об'єднань – гуртків в яких молода людина на дозвіллі може якомога краще пройти етап соціалізації розвиваючи здібності. Слід вказати на той факт, що гуртки в РБК смт. Рокитне, як і більшості районних центрів Рівненщини,

працюють в таких основних мистецьких напрямках як хореографічне, театральне, музичне та декоративно-прикладне мистецтво.

Відповідно до предмету діяльності, станом на 30. 01. 2020 року при Будинку культури діють 10 гуртків аматорської творчості, три з них мають звання народний аматорський:

- народний аматорський академічний хор «Льоноцвіт» (керівник Дичко В.);
- народний аматорський ансамбль української пісні «Калина» (керівник Яковлева З.);
- народний аматорський театр естрадних мініатюр (керівник Попик Т.);
- хор ветеранів війни та праці;
- троїсті музики;
- головний вокальний ансамбль;
- солісти-вокалісти;
- естрадний спів;
- дитячий ансамбль української пісні [43].

Молодь Рокитнівщини, яка відвідує гуртки в РБК, використовуючи час на дозвіллі при вдалому керівництві, досягає в цьому напрямку неабияких успіхів. Любительські об'єднання РБК створені для задоволення культурних потреб молоді селища із урахуванням її інтересів. Адже спільні інтереси надають групі молоді більшої організованості при досягненні спільних цілей. Так на базі РБК функціонує любительське об'єднання «Школа танцю» [43]. Основними напрямками об'єднання є: хореографія; загальна фізична підготовка. Відзначаючи функціонування любительського об'єднання «Школа танцю» ми можемо вважати, що його діяльність є високою формою організації, зокрема через те, що члени об'єднання мають сформовану систему цінностей та відносин.

Слід відмітити, що завдяки підтримці відділу культури і туризму Рокитнівської районної держадміністрації було створено народний театр

літературного об'єднанням «Рокита», який є гарною формою проведення змістовного дозвілля. Виокремимо завдання, які постають перед цим любительським об'єднанням: сприяння всебічному розвитку й формуванню духовно-моральних цінностей молоді смт Рокитне; збагачення й розширення знань молодого покоління з рідної мови, літератури й культури; участі у всеукраїнських, обласних та районних молодіжних мовних та україно- і культурознавчих конкурсах; поширення інформації щодо молодіжних обмінів, культурно-просвітницьких організацій, загальнонаціональних українських програм та проектів; сприяти розвиткові солідарності серед молоді, особливо для зміцнення національно-культурного зв'язку в різноетнічному молодіжному середовищі. Так у вересні 2019 року в селі Остки за ініціативи літературного об'єднанням «Рокита» відбувся перший на Рівненщині еко-фестиваль українських бардів під відкритим небом «Бурштинові рими» [Дод. 3]. Наголосим, що забезпечили сприятливі умови для успішного проведення фестивалю, місцева влада на чолі з сільським головою Надією Василевич та місцевих аматорів сцени під керівництвом Людмили Масовець. Для гостей та учасників свята бібліо-майстрині провели майстер класи «Мішечок хорошого настрою», «Подарункова квітка для мами», «Патріотичні браслети». Слід зазначити, діяльність об'єднання направлена на формування загальної естетичної культури та національної свідомості шляхом популяризації усної та письмової народної творчості серед соціально активної молоді.

Клубна діяльність дозволяє приділяти достатньо уваги творчо обдарованим та талановитим дітям, максимально ефективно використовуючи індивідуальні та групові форми роботи в межах клубного середовища забезпечуючи: індивідуалізацію освітньої діяльності в контексті особистісного зорієнтованого підходу і створення умов для розвитку специфічних особистісних функцій вихованців як суб'єктів творчого освітнього та виховного процесу за рахунок творчих програм.

В той же час робота РБК не зводиться лише до розвитку гурткової роботи, адже заклади використовуючи різноманітні форми дозвіллевих практик організують концерти, фестивалі, вечори відпочинку, у тому числі й дискотеки і т.і., які в процесі їх проведення згуртовують молодь, що надає перевагу активному дозвіллю (приміром є членом аматорського об'єднання, чи приймає участь в організації концертної програми) та молодим людям в дозвіллевих практиках яких переважають пасивні форми. Пасивні форми проведення дозвілля молоді мають інформаційно-розважальну спрямованість.

Ще однією інноваційною дозвіллевою формою, яку активно використовують в практичній діяльності заклади культури клубного типу є флешмоби. Так, традиційними стали флешмоби присвячені визначним датам – приміром до Дня Соборності проведено флешмоби «Пам'яті Героїв Соборної України» в БК с. Кисоричі; до річниці Майдану – флешмоби «Свіча пам'яті Героїв Євромайдану» в Томашгородському сільському Будинку культури [43].

Загалом в Будинку культури постійно проводяться культурно-масові заходи, приурочені державним, професійним святам та календарним датам. Напрямами роботи будинку культури проведення культурно-масових заходів є (звіти творчих колективів, конкурси, огляди, концерти), відродження свят народно-релігійного календаря («Свято зими – зустріч Весни», свято Масляної, театралізоване святкування «Ой на Івана, ой на Купала», огляд-фестиваль колядок і щедрівок), молодіжні заходи: «Мама, тато, я – наша сім'я», відзначалися ювілеї духового та хорового колективів.

Слід звернути увагу також на те, в смт. Рокитне віднедавна введено в дію Осницьке водосховище в урочищі Старики, яке з часом стало центром проведення різних масових заходів – відзначення Дня молоді, свята Івана Купала, Водохреща та інших календарних дат та особистих свят. Місцину полюбили як молодь так і старше покоління. Так було і під час відзначення Дня молоді у 2019 році, де учасниками свята були всі бажаючі. Тут проходили

конкурси та змаганнями, котрі входили у програму свята. Бажаючі продемонструвати свою силу, майстерність, кмітливість та спортивну удачу, змагалися у турнірах з пляжних футболу та волейболу, олімпійського забігу. Голова РДА Микола Кушнір та голова районної ради Анатолій Кінчур вітали учасників святкування Дня молоді, вони ж вручили нагороди переможцям та призерам з пляжних футболу та волейболу. Чемпіонами з пляжного футболу стали футболісти Кисорицької «Спарти», а з пляжного волейболу команда «Олімп» з райцентру [43]. Після змагань та конкурсів кожен учасник події продовжив святкування Дня молоді на свій смак, а завершилося свято пізно ввечері молодіжною дискотекою на площі біля районного будинку культури.

Як бачимо, діяльність РБК смт. Рокитне спрямована на формування ціннісних орієнтацій молоді, на активне проведення вільного часу, на отримання задоволення своїх творчих здібностей та самореалізації молоді.

Однією із нових форм організації дозвілля молоді, які використовують в практичній діяльності БК є фестивалі-конкурси. Творча молодь Томашгородського сільського Будинку культури взяла участь у III обласному турі фестивалі-конкурсі «І творчістю хата багата» в м. Березне; жіночий вокальний ансамбль «Червоні маки» Остківського сільського клубу брав участь у обласному фестивалі народного мистецтва «Водіння куста» в с. Сварицевичі Дубровицького району та у Всеукраїнському фестивалі народної творчості історії та побуту «Красносільські вітряки» в с. Краснопілля Гощанського району; вокально-хореографічний ансамбль «Живограй» Сновидовицького сільського Будинку культури прийняв участь у всеукраїнському фестивалі народної історії та побуту «Красносільські вітряки» в селі Красносілля Гощанського району; народний аматорський фольклорний колектив «Блажевчанка» Блажівського сільського Будинку культури приймав участь в обласному фольклорному етнографічному фестивалі «Журавлина» в с. Бродниця Зарічянського району. Кращі колективи району, а саме: вокальний

ансамбль Томашгородського клубу, солістка Кушнір Настя клубу села Буда, читець Оля Ничипорчук Масевицького сільського Будинку культури, фольклорний колектив «Берегиня» Залавського сільського клубу приймали участь в обласному фестивалі сільських колективів аматорської творчості «Таланти твої Рівненщино» в м. Сарни. Народний аматорський фольклорний колектив «Берегиня» Залавського сільського клубу став переможцем фестивалю і був запрошений на заключний концерт переможців сільських колективів аматорської творчості «Таланти твої Рівненщино» в с. Зоря Рівненського району.

У рамках програми розвитку туризму щорічно фольклорні колективи району приймають участь у регіональному відкритому етно-тур-фесті «Бурштиновий шлях», що проходить в смт Володимирець.

Слід відмітити, в смт.Рокитне у травні 2019 року на високому рівні був організований та проведений спільно Рокитнівською сільською радою, районною державною адміністрацією, районною радою, управлінням культури і туризму Рівненської обласної державної адміністрації, комунальним закладом «Рівненський обласний центр народної творчості» Рівненської обласної ради відкритий етно-фольк-фестиваль «Збериса, мой родоньку...» Учасниками фестивалю стали народні аматорські колективи Рокитнівського, Сарненського, Зарічненського, Дубровицького, Костопільського, Володимирецького, Гощанського районів, міст Рівне та Вараш, а також у святі взяли участь представники із сусідньої Польщі [32].

В рамках концертної програми, на фестивалі було розгорнуто виставку робіт народних умільців, представлені виставкові намети сільських рад району. В торгових павільйонах була можливість скуштувати страви традиційної поліської кухні та святкові напої. Метою фестивалю було відтворення циклу календарно-родинної обрядовості українців, популяризації народних традицій, звичаїв та обрядів, що побутують на Поліссі, вивчення етнічних особливостей

регіонів України та їх фольклорної спадщини, зокрема, традиційної обрядовості, привернення уваги широких кіл науковців, краєзнавців, культурологів до вивчення культурної спадщини.

Слід відмітити діяльність фольклорних та аматорських об'єднань, яка достатньо активна у весняно-літній період. Зразковий фольклорний колектив «Веселики» РБК смт. Рокитне у травні 2019 р. приймав участь у регіональному фольклорно-етнографічному фестивалі «Горлиця» в урочищі «Щербець» Марининської сільської ради Березнівського району.

Зокрема, народний аматорський фольклорний колектив «Берегиня» Залавського сільського клубу прийняв участь у обласному фестивалі народної творчості та побуту «Барви Надстир'я», який проходив у м. Вараш.

Народний ансамбль української пісні «Калина» [Дод.4] районного Будинку культури прийняв участь в святкуванні Дня Незалежності України в м. Костопіль, етно-тур фесті «Бурштиновий шлях» в смт Зарічне, а також побував у Польщі в м. Влодаві на фестивалі «Соботкі поліські» та місті Черемха на фестивалі «Джерела».

Також слід відмітити народний аматорський фольклорний колектив «Вербиченька» Томашгородського сільського Будинку культури, який приймав участь в етно-еко-фесті «Буща папороть» в с. Буща Здолбунівського району. Фестиваль об'єднує в собі екологічні, оздоровчі, спортивні, музичні, творчі, виставкові та інші культурно-розважальні програми в стилі «етно». Даний фестиваль сприяє розвитку сільських територій, зеленого і екологічного туризму, фестивального руху та культурному обміну [43]. Крім того, молодіжний етно-еко фестиваль «Буща Папороть» є захоплюючою, цікавою та цінною формою проведення вільного часу молоді. Під час цього заходу молодь вивчає обрядові пісні, елементи бойового мистецтва, пізнає всі види ремесел України, звертається до середньовіччя у вигляді лицарських турнірів. Поряд з цим молодь має можливість протягом року брати участь у клубах

середньовічних реконструкторів. При цьому, надаючи цікаві, активні форми дозвілля, вони тим самим відволікають від протиправних форм часопроводження таких як: алкоголізм, вживання наркотиків, особливо серед підлітків та молоді. Врешті, створення умов для активного дозвілля, культурного спілкування сприятиме поліпшенню соціально-психологічної атмосфери в суспільстві.

Танцювальні колективи також заявляють про себе на фестивалях, так танцювальний колектив районного Будинку культури приймав участь у обласному фестивалі хореографічного мистецтва «Надслучанські вихиляси» в м. Сарни.

Діяльність хореографічних колективів відома і за межами країни. Так 25 березня 2019 року зразковий хореографічний колектив «Рокита» районної дитячої музичної школи та учень фортепіанного відділу взяли участь в міжнародному фестивалі-конкурсі «Празький зорепад» (Чехія), які гідно представили Україну на міжнародному рівні і здобули почесні I місця. [Дод.5].

22 червня поточного 2019 року народний аматорський ансамбль української пісні «Калина» прийняв участь у фестивалі «Sobotki poleskie» м. Влодава республіка Польща.

Народний аматорський фольклорний колектив «Куточани» Рокитнівського РБК прийняв участь в міжнародному фестивалі «Ordogkotlan» у рамках міжнародного проекту «Поліфонія» (Угорщина – Франція – Україна). Також з 12 по 16 грудня 2019 року народний колектив «Куточане» мав можливість виступити на концерті, який проходив в історичній частині Будапешту – Адвент у Варкерт Базар (Базар Королівського саду) [32]. Колектив запросив на це свято Міколаш Бот, талановитий музикант, нагороджений Золотою зіркою Угорщини «Герой країни», який є головою комісії з відбору учасників на Євробачення Угорщини, має декілька своїх музикальних гуртів, з якими він гастролує по всьому світу і є фанатом української народної пісні. Вже декілька вдалих

проектів він втілює в Україні на дослідження етноспіву народних майстрів декоративно-ужиткового мистецтва. Участь у таких заходах дає можливість заявити про культуру України на міжнародному рівні.

Будинки культури, сільські клуби всебічно організують дозвілля молоді.

Не менш активно, а ніж БК, сільські клуби за напрямком організації дозвілля молоді на Рокитнівщині працюють і бібліотеки, музеї, які є скарбницею історичної та культурної спадщини, а музейні експонати – носіями безцінної інформації про історію та культуру краю. На Рокитнівщині функціонують шкільні та бібліотечні музеї (наприклад музей при бібліотеці смт. Рокитне). В бібліотеках сіл Рокитне, Кисоричі, Блажове, Карпилівка, Залав'я також створені краєзнавчі музеї, експозиції яких розкривають історію сіл та культурну спадщину краю. Створили такі музеї з метою збереження духовних цінностей, залучення молоді до вивчення історичної минувшини краю. Основними напрямками музейної діяльності є культурно-освітня, науково-дослідна діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, пам'яткоохоронна робота [45].

На Рокитнівщині плідно працюють бібліотеки як культурні центри. Характерною особливістю бібліотек Рокитнівщини є те, що вони знаходяться в постійному пошуку нових форм роботи з читачами й виконують не тільки традиційні, а й дозвілєві функції. В процесі збору інформації встановлено, що основними функціями дозвілля молоді в бібліотеках є комунікативна, творча, пізнавальна та виховна.

Комунікативна функція дає змогу розширити можливості для спілкування, подолання самотності, знаходження нових друзів.

Творча функція спрямована на створення умов для виявлення й розвитку творчого потенціалу особистості. Маючи різноманітні інтереси, людина прагне визнання своїх здібностей та умінь на дозвіллі. У бібліотеках краю творча функція виявляється в таких формах дозвілля, як участь в театралізованих

виставах. Так, щорічно проводяться конкурси «Українська писанка», вечори «Хата без рушників, що людина без дітей» в сільських бібліотеках.

Виховна функція реалізується бібліотекарями шляхом застосування інноваційних форм заохочення молоді до такого пасивного виду дозвілля як читання. За результатами власних спостережень за діяльністю бібліотек Рокитнівщини можемо стверджувати про те, що сьогодні, в бібліотечній практиці використовуються такі форми виховного впливу як конкурси читачів (змагання, під час якого виявляють найбільш ерудованих учасників. Найбільш популярним видом таких конкурсів є турніри), літературні подорожі (для школярів 8-10 класів загальноосвітніх шкіл) та читацькі конференції. Саме останню форму бібліотекарі визнали однією із найбільш складних щодо обговорення і проведення, адже в наші дні до методу читацької конференції «приєдналися» обговорення на сторінках Інтернет – видань, у форумах і блогах.

Головне завдання бібліотек, прищепити читачу любов до книги. Тому сама бібліотека є однією з форм дозвіллевої діяльності, вона залучає молодь до читання, а отже, і до самоосвіти, самоорганізації свого дозвілля. Оскільки книга є одним з головних джерел інформації, проводиться низка заходів, що допомагають і вчать орієнтуватися в цьому величезному світі інформації.

У наш час, в умовах інформатизації суспільства, досить актуальною є проблема формування інформаційної культури молоді людини. Адже вміння знаходити і використовувати потрібну інформацію є важливим елементом освіти, відтак важлива роль у навчанні основам інформаційних знань традиційно відводиться бібліотекам .

Діяльність бібліотек Рокитнівщини з організації молодіжного дозвілля досить різноманітна і прямо залежить від форм роботи. Зважаючи на те, що основними формами роботи в бібліотеках є масові, групові, індивідуальні, до масової форми дозвіллевої діяльності бібліотек відносять тематичні вечори, дні інформації, дні фахівця, книжкові виставки та виставки художників, майстрів

декоративно-ужиткового мистецтва. У відділі мистецтв бібліотеки проводяться виставки місцевих художників та майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, як правило, місцевих мешканців.

Ефективною формою дозвілля в бібліотеці є конкурси. Так цікаво пройшли районний конкурс творчої майстерності «Я пропоную свій досвід», конкурс кращого плакату-мотиватора читання серед публічних бібліотек Рівненської області, вулична акція «Бібліодесант “Книга– Forever!”». Старшокласники брали участь у поетичному бенефісі «Краса слова Надії Богданець». майстер-класах з писанкарства «Розпис Великодніх яєць», «Вишивка бісером» та інші [45].

Новою формою роботи є презентації. Цікаво пройшли презентації книг земляка Сергія Миколин «Розмова двох», книги «Русь-Україна. Факти і сенсації» Анатолія Герасимчука та Григорія Таргонського, книги «Образки любові» Олексія Примака.

Працівниками бібліотеки була організована презентація нового історичного роману «Паперові солдати» братів Капранових, відомих українських письменників та видавців [45].

Знаковою подією стала презентація унікального видання «Пересопницьке Євангеліє від Матвія» в рамках культурологічно - просвітницького проекту Миколи Федоришина. На захід завітали освітяни району, молодь. Зустріч з Миколою Федоришиним вийшла цікава та змістовна.

Бібліотека сьогодні намагається іти в ногу з часом і, перш за все, не відставати у технічному оснащенні та запровадженні новітніх технологій; розширюючи сферу своїх послуг; намагається бути поміченою.

Результатом впровадження нових дозвіллевих форм в практичну діяльність бібліотек стало не лише залучення молодих людей до активного проведення дозвілля, а й створення клубних об'єднань які функціонують при бібліотеках. Такі клубні об'єднання функціонують практично при кожній

бібліотеці. Для прикладу опишемо діяльність деяких із них. Клуб сімейного спілкування «Затишок» створено при бібліотеці с. Кисоричі з метою сприяння організації сімейного дозвілля. Особливістю роботи об'єднання є те, що під час прийому нових членів до лав клубу, обов'язково відбувається презентація їхнього родоводу. У сільських бібліотеках Рокитнівщини значна увага приділяється також народознавчій краєзнавчій тематиці.

У своїй роботі з молоддю бібліотеки Рокитнівщини постійно перебувають у творчому пошуку, прагнучи створити умови для самореалізації читачів, їхнього спілкування, поповнення інформаційного багажу, повноцінного проведення дозвілля.

Сьогодні Рокитнівщина характеризується активним відродженням національних виховних традицій, які є основою молодіжних організацій та заходів. Саме вони поширюють багатогранні українські традиції. До них відносять скаутську організацію «Пласт», яка має за мету організацію української молоді для патріотичного всебічного самовиховання. а також спрямована на організацію дозвілля дітей та молоді. Життя в «Пласті» – це вже певною мірою спосіб проведення змістовного дозвілля, завдяки його структурі, правил, культурних традицій.

Слід наголосити, що на Рокитнівщині започаткували Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура»). Так вперше на території села Осницьк Рокитнівського району протягом 17-19 травня 2019 року відбувся регіональний етап гри «Сокіл» («Джура»), «Джура-прикордонник» [Дод.6]. Участь взяли представники трьох прикордонних районів Рівненської області, три рої з Дубровицького району, два – з Зарічненського та дванадцять роїв з різних навчальних закладів Рокитнівщини. Було створено загальний курінь, який взяв участь у програмі регіональних змагань учасників гри «Джура-прикордонник, 2019» в рамках проведення Всеукраїнського семінару-тренінгу військово-патріотичної гри «Сокіл»

(«Джура»), «Джура-прикордонник». Урочисте відкриття гри відбулося на площі біля райдержадміністрації та районної ради. Учасників вітали начальник відділу національно-патріотичного виховання Міністерства молоді та спорту України Микола Ляхович, начальник штабу змагань перший заступник голови Рокитнівської РДА Олексій Берташ [43]. Також на площі відбулися і перші конкурси, що стосувалися стрийової підготовки та проходження строем з піснею.

Право представляти Рокитнівський район на наступному (вищому) етапі цих змагань став рій з Глиннівського НВК під назвою «Нащадки древлян», який став переможцем гри «Джура-прикордонник». Друге місце здобув рій «Поліська Січ» з Дубровицького району, третє – «Вільні люди» з Березівського НВК [43].

Молодь Рокитнівщини досить плідно проводить вільний час у спортивних секціях, де культивуються бокс, баскетбол, вільна боротьба, футбол, настільний теніс, гирьовий спорт.

З метою організації змістовного дозвілля дітей та молоді, ефективного розвитку фізичної культури та спорту, пропаганди здорового способу життя, впродовж 2019 року проведено ряд заходів, а саме: 09 лютого проведено турнір з волейболу «Кубок пам'яті», присвячений Дню вшанування учасників бойових дій на території інших держав та 30-ої річниці виведення військ з Афганістану; 17 березня проведено турнір по баскетболу на кубок воїна-інтернаціоналіста Сергія Кучера; 06 квітня – чемпіонат Рокитнівського району з баскетболу; 14 квітня проведено турнір по волейболу на кубок воїна-інтернаціоналіста Василя Близнюка; 07 травня – чемпіонат Рокитнівського району з волейболу; 30 червня проведено спортивно-масові заходи, присвячені Дню молоді; впродовж липня-серпня відбувалися ігри Чемпіонату Рокитнівського району з футболу серед чоловічих команд сезону 2019 року; 24 серпня проведено II особистий турнір з настільного тенісу до Дня незалежності України; 14 вересня проведено турнір

Рокитнівського району з мініфутболу, присвяченого Дню фізичної культури і спорту [43].

Також молодь Рокитнівського району мала можливість проявити себе у чемпіонаті України з сумо, що проходив у Харкові. Рокитнівчани боролися в різних вікових групах і для команди на цьому чемпіонаті здобули 11 медалей [Дод. 7]. У старшій віковій категорії віце-чемпіонкою стала Ірина Касперська, бронзові медалі вибороли Владислав Кулакевич та Дмитро Шеремет. Всі призери є вихованцями Володимира Васильчука – тренера-викладача Рокитнівської ДЮСШ районної ради.

Загалом, протягом 2019 року рокитнівські хлопці та дівчата увірватися до лав юнацької збірної України та гідно представляли Україну на юнацьких чемпіонатах Європи (Італія) та світу (Болгарія), Всесвітніх іграх школярів (Угорщина). Як інформує місцева газета «Новини Рокитнівщини» в італійському місті Фаєнца майстер спорту України Юлія Лесковець (тренер В. Васильчук) показала відмінний результат, ставши чемпіонкою Європи серед дівчат та срібним призером чемпіонату світу. Віталій Кулакевич виборов восьме місце серед юнаків на чемпіонаті Європи. Назар Богданець, вигравши сильний міжнародний турнір, виконав норматив майстра спорту України з вільної боротьби в 17 років [Дод. 7].

Активну участь молодь бере і в турнірах. В 2019 році хлопці та дівчата з Рокитнівщини добре боролися на міжнародних турнірах в Білорусі, Естонії.

Так 20-21 грудня в місті Житомир пройшли змагання Всеукраїнського юнацького турніру з вільної боротьби «Крок до Олімпу» на призи Заслуженого майстра спорту, срібного призера XXX Олімпійських ігор в Лондоні Валерія Андрійцева. Відмітим, вихованці Рокитнівської ДЮСШ брали участь у цих надзвичайно цікавих та конкурентних змаганнях, чемпіоном стали Віталій Кулакевич, Віталій Марковець, бронзовим призером Томашгородець Юрій Борисовець [Дод. 7].

Заявлене свідчить, що молодь Рокитнівщини цікаво проводить свій вільний час, вибираючи спорт, пропагуючи здоровий спосіб життя.

З метою розвитку та підтримки паралімпійського руху в районі функціонує комунальний заклад «Рокитнівський районний центр з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт», в якому займаються 48 вихованців з особливими потребами. В рамках проведення Всеукраїнського місячника «Спорт для всіх – спільна турбота» в Рокитнівському районі за місцем проживання та в місцях масового відпочинку молоді облаштовано та упорядковано 40 спортивних споруд та спортивних майданчиків.

Отже, на Рокитнівщині проводять дозвілля для молодих людей будинки культури, сільські клуби, бібліотеки, спортивні та молодіжні організації.

Організація дозвілля один із напрямів клубної роботи, що містить в собі проведення культурно-мистецьких заходів, створення любителських об'єднань, аматорських колективів за жанрами для населення різних вікових категорій. Важливий принцип виховання у клубному закладі — це розвиток індивідуальності.

Зусиллями працівників активно впроваджуються як масові (організація свят, форумів, літературних вечорів, виставкової діяльності) так і групові дозвіллеві форми роботи з молоддю (гурткова робота, майстер-класи). Незважаючи на високий професійний рівень організації дозвілля названими установами та структурами дозвіллева активність молоді залежить лише від них самих.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз спеціальної літератури з культурно-дозвіллевої проблематики, загальних питань розвитку культури, дає підстави зробити такі основні висновки:

Не зважаючи на значний доробок науковців, тему дозвілля молоді на сучасному етапі не можна вважати такою, яка розкрита в повному обсязі, адже сфера людської життєдіяльності постійно змінюється та залежать від регіональних особливостей. Саме останні в науковій літературі описані доволі слабо, в процесі збору інформації ми зіштовхнулися із відсутністю наукових праць дослідників присвячених молодіжному дозвіллю Рокитнівського району.

В ході дослідження з'ясовано, молодь є особливою соціальною групою, найбільш сприйнятливою до соціокультурних змін, які роблять різний за своєю спрямованістю вплив на становлення особистості молодої людини.

Науковцями визначено, що молодіжне дозвілля є невід'ємною частиною вільного часу молодої людини, яке характеризується творчою поведінкою (взаємодія з навколишнім середовищем) молодих людей у вільному для вибору роду занять і ступеня активності просторово-часового середовища, детермінована внутрішньо (потребами, мотивами, установками, вибором форм і способів поведінки) і зовні (факторами, що породжують поведінку).

Дозвілля всебічно впливає на формування особистості молодої людини, тому дослідження дозвілля молоді у розрізі ціннісних орієнтацій, проблем та тенденцій є актуальною темою сьогодення.

Встановлено, дослідники подовжують активний науковий пошук нових теоретико-методологічних ідей, які є реакцією на сучасні тенденції, події і явища, що відбуваються в дозвіллевій сфері. Завдяки цим розвідкам функціональна складова дозвіллевої діяльності молоді представлена пізнавальною, стимулюючою, розвивальною, комунікативною, творчою, ціннісно-орієнтаційною, виховною,

соціалізаційною, інтегративною, креативною, ігровою, інформаційно-освітньою та іншими функціями. Також, при формулюванні функцій дозвілля дослідники враховували його істотні і специфічні риси, потреби суспільного розвитку, і практикоорієнтовний характер дозвіллевої діяльності.

В дослідницькій практиці науковців відсутня єдина позиція щодо видів молодіжного дозвілля. В науковій літературі представлено авторські концепції поділу молодіжного дозвілля на такі види як: соціальне, адаптаційно-корекційне (А.Мудрик, А. Жарков), фізичне, практичне, культурне (О. Бойко), за видом активності, тривалістю, періодичністю, напрямками діяльності (А. Воловик, В. Воловик), відпочинок, розваги (О. Бойко, Н. Максимовська, І. Сидор та ін.), пізнавальна діяльність (І.Белецька), традиційне, інноваційне (І.Мачуліна). Таку класифікацію доцільно доповнити такими видами як індивідуальне і групове дозвілля. Кожному із зазначених видів відповідає форма дозвіллевих практик, враховуючи, що форма трактується як спосіб організації вільного часу. Вибір форми дозвілля прямо залежить від ціннісно-орієнтаційної спрямованості особистості, яка в свою чергу, поділяється на чотири основні типи: активно-діяльнісний, пасивно-споживацький, стихійно-хаотичний та виробничий (обмежений лише роботою, навчанням).

Проаналізувавши специфіку дозвілля молоді в рамках діяльності закладів культурної сфери та громадських організацій Рокитнівщини, ми дослідили, що традиційно організація дозвілля молоді визначається роботою закладів культури, освіти, мистецтва, спорту.

Враховуючи факт чіткого ієрархічного підпорядкування державні органи влади (Міністерства, управління ОДА, сектори РДА) здійснюють безпосередній контакт із молоддю через працівників таких закладів як будинки культури, сільські клуби, бібліотеки, музеї, спортивні школи. В Рокитнівському районі збережено мережу установ і закладів культури, яка включає 68 установ і закладів, у яких діють 74 колективи аматорської творчості.

Відділом освіти сім'ї та молоді Рівненської облдержадміністрації, відділом

культури Рокитнівської райдержавної адміністрації та сектором молоді та спорту Рокитнівської РДА, молодіжними громадськими організаціями здійснюється планування та проведення міжнародних, всеукраїнських та регіональних акцій, конкурсів, фестивалів, наметових таборів, вишколів, концертів та інших заходів.

Потреби сучасної молоді Рокитнівщини вимагають пошуку нових форм дозвіллевої діяльності та підходів до організації вільного часу. РБК та сільськими клубами Рокитнівщині постійно проводяться культурно-масові заходи, приурочені державним, професійним святкам та календарним датам.

Оснoву діяльності РБК у роботі з молоддю становлять гуртки і любительські об'єднання, які в свою чергу в процесі роботи використовують активні види дозвіллевих практик, народний театр літературного об'єднання «Рокита» є гарною формою проведення змістовного дозвілля молоді.

Однією із нових форм організації дозвілля молоді, які використовують в практичній діяльності БК є фестивалі-конкурси. Прикладом є відкритий етно-фольк-фестиваль «Збериса, мой родоньку». Протягом останніх років аматори сцени Рокитнівщини презентують своє мистецтво на різноманітних культурно-мистецьких заходах, які відбуваються за межами країни. Так народний аматорський фольклорний колектив «Берегиня» Залавського сільського клубу побував у Польщі на днях української культури, а народний аматорський ансамбль української пісні «Калина» неодноразово побував на традиційному фольклорному фестивалі «Subatelesvakarely» в Литві. народний аматорський ансамбль української пісні «Калина» прийняв участь у фестивалі «Sobotki poleskie» м. Влодава республіка Польща.

Народний аматорський фольклорний колектив «Куточани» Рокитнівського РБК приймав участь в міжнародному фестивалі «Ordogkotlan» у рамках міжнародного проекту «Поліфонія» (Угорщина – Франція – Україна).

Окрім того, до активного використання дозвіллевої діяльності у виховних

заходах долучаються молодіжні громадські організації Рокитнівщини. Слід відмітити пластові ігри, всеукраїнські ігри «Сокіл» «Джура», що стали популярними у регіоні.

Не менш активно, а ніж РБК за напрямком організації дозвілля молоді на Рокитнівщині працюють і бібліотеки, музеї. Діяльність бібліотек Рокитнівщини з організації молодіжного дозвілля досить різноманітна і прямо залежить від форм роботи. Зважаючи на те, що основними формами роботи в бібліотеках є масові, групові, індивідуальні, до масової форми дозвілленої діяльності бібліотек відносять тематичні вечори, дні інформації, дні фахівця, книжкові виставки та виставки художників, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва. У відділі мистецтв бібліотеки проводяться виставки місцевих художників та майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, як правило, місцевих мешканців.

Ефективною формою дозвілля в бібліотеці є конкурси. Так цікаво пройшли районний конкурс творчої майстерності «Я пропоную свій досвід», флешмоб «Бібліодесант “Книга– Forever!”». Новою формою роботи є презентації. Цікаво пройшли презентації книг земляка Сергія Миколин «Розмова двох», книги «Русь-Україна. Факти і сенсації» Анатолія Герасимчука та Григорія Таргонського, презентація нового історичного роману «Паперові солдати» братів Капранових.

Розглянувши різновиди дозвілленої діяльності у молодіжному середовищі Рокитнівщини варто зазначити, що сьогодні переважають заходи не тільки розважального, а й спортивного характеру, які використовуються в якості одного із засобів активного відпочинку. Наприклад, бокс, волейбол, баскетбол, легка атлетика, вільна боротьба, футбол, важка атлетика, настільний теніс міцно увійшли в список спортивних розваг молоді Рокитнівщини.

Аналіз свідчить, що клубні заклади, музеї, бібліотеки, спортивні школи, молодіжні та громадські організації Рокитнівщини є центральним осередком культурно-мистецької та дозвілленої діяльності молоді міста. Зусиллями

працівників активно впроваджуються як масові (організація свят, форумів, літературних вечорів, виставкової діяльності) так і групові дозвіллеві форми роботи з молоддю (гурткова робота, майстер-класи).

Не зважаючи на високий професійний рівень організації дозвілля названими установами та структурами дозвіллева активність молоді залежить лише від них самих – від їх рівня культури та моделі життєвої позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 рр./ Постанова КМУ від 18 лютого 2016 р. № 148
2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України (із змінами та доповненнями № 2745-VIII (2745-19))- редакція від 09.08.2019/ Відомості Верховної Ради України від 09.08.2019[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
3. Ариарский М. А. Педагогическая культурология: в 2т. СПб.: Концерт, 2012. 399 с.
4. Бабенко Н. Б. Соціологія вільного часу і дозвілля: навч. посіб. Київ : Видавничий центр ДАКККМ, 2006. 196 с.
5. Балакірева О. М. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві. *Український соціум*. №1, 2002. 150 с.
6. Безклубенко С. Д. Мистецтво організації громадської думки. Київ, 2018.
7. Белоконь В. И. Культурно-досуговая деятельность. Мелитополь, 2002. 175 с.
8. Белецька І. В. Ціннісні орієнтації у сфері дозвілля сучасної молоді [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2011_38_18
9. Бойко О. П. Культура дозвілля у суспільстві ризику: монографія. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. 285 с.
10. Бочелюк В. Й. Дозвіллезнавство: навч. посіб. Київ: Центр навч. літератури, 2006. 208 с.
11. Воловик А. Ф. Педагогіка дозвілля: підручн. Харків : ХДАК, 1999. 329 с.

12. Великий тлумачний словник української мови; укл. і гол.ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
13. Виткалов С. В. Культурно-мистецька Україна в регіональних вимірах: митці, художні колективи та організатори культурно-мистецького життя краю: монографія. Рівне : Дятлик М., 2014. 362 с.
14. Виткалов С. В. Рівненщина: культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності: монографія. Рівне : ППДМ, 2012. 416 с., іл.
15. Виткалов С. В. Сфера регіональної культури: теоретико-прикладні питання. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. наук.зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту*. Том II, Вип. 19. Рівне: РДГУ, 2013.
16. Дячук Л. В. Культура вільного часу: умови та перспективи розвитку в сучасному українському суспільстві . *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Соціологія і політичні науки*. 2013. Т. 18. Вип. 2 (18). Ч. 2. С. 192-202.
17. Жалюк О. П. Творчо-комерційна діяльність закладів культури клубного типу. *Вісник державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук.журнал*. Київ: Міленіум, 2012. №1. С. 80-84.
18. Жарков А. Д. Теория и технология культурно-досуговой деятельности. Москва: Издательский Дом МГУКИ, 2007. 480 с.
19. Задворний С.І. Методика суспільно-географічного дослідження культурно-мистецької сфери регіону. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: географія*. Тернопіль: СМП "Тайп", 2015. Вип. 2 (39). С. 91-100.
20. Кірсанов В. В. Теоретико-методологічні та методичні засади педагогічної діагностики організації дозвілля: монографія. Київ, Альтпрес, 2006. 352 с.
21. Ковтун В.Д. Парки культури і відпочинку у сфері індустрії і розваг. *Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. IX Культурологічні читання пам'яті В. Подкопаєва 2-3 червня 2011 р.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://culturalstudies.in.ua/knigi_8_38.php.

22. Ковальчук Т. І. Досвід організації дозвілля студентської молоді. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/
23. Ковальчук Т. І. Основи педагогічної дозвіллевої діяльності. Київ : ДАКККиМ, 2010. Ч. I. 277 с.
24. Ковальчук Т. І. Основи педагогічної дозвіллевої діяльності. Київ : ДАКККиМ, 2011. Ч. II. 420 с.
25. Конончук А. І. Дослідно-експериментальна робота з вивчення дозвілля студентської молоді. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_6_8
26. Концепція Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2016 - 2020 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1043.html
27. Культурно-дозвіллева сфера України: динаміка змін та перетворень. Ю. М. Ключко та ін.; під наук. ред. Н. М. Цимбалюк. Київ, 2004. 180 с.
28. Кутузова Г. І. Культурно-дозвіллева діяльність: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2013. 252 с.
29. Максимовська Н. О. Сучасний стан дозвіллевої сфери в Україні: соціально-педагогічний аспект. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2011. Вип. 33. С. 264-272.
30. Малков Д. Ю. Сутність та специфіка дозвіллевої діяльності. Соціалізація особистості/ за ред. проф. А. Й. Капської, Т. XVII. Київ: Логос, 2002. Випуск 1. С. 75-83.
31. Мачуліна І. І. Інноваційні тенденції у сфері дозвілля сучасної української молоді. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Соціологія і політичні науки*. 2013. Т. 18. Вип. 2 (18). Ч. 1. С. 353-359.
32. Новини Рокитнівщини. Газета [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://novinyrokytno.do.am/>

33. Пістун М.Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку: навч. посіб. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2010. 286 с.
34. Піча В. М. Соціологія вільного часу. Соціологія культури: навч. посібн. Київ: Каравела, Львів: Новий світ, 2002. С. 135–172.
35. Пішун С. Г. Формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07. Інститут проблем виховання АПН України. Київ, 2005. 19 с.
36. Пішун С. Г. Характеристика специфіки дозвілля молоді. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: *Зб. наук. пр.* Київ. Житомир: Видавництво ЖДУ, 2004. Кн. I. С. 319-323.
37. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах. Київ: Кондор, 2005. 408 с.
38. Петрова І. В. Дозвілля у теоретичних рефлексіях. Київ : НАКККіМ, 2012. 296 с.
39. Понукаліна О. В. Соціокультурне значення дозвілля. Сучасна картина світу: суспільство, час, простір. Вінниця СГТУ, 2001. 390 с.
40. Понукаліна О. В. Дозвілля в умовах трансформацій Київ: Видавництво СГТУ, 2001. 401 с.
41. Поліщук Л. О. Заклади клубного типу України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: зб. наук. праць.* Київ, 2009. Вип. 23. С. 176-184.
42. Районна програма роботи з обдарованою молоддю на 2019-2023 роки затверджена головою Рокитнівської районної ради № 378 від 03.10.2018 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rokitne-rada.rv.ua/index.php/2016-04-19-12-38-31/rishennya-radi-7-sklikannya/1202-378-vid-03102018>
43. Рокитнівська районна державна адміністрація: Відділ у справах молоді та спорту [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.roktrda.rv.ua/>

44. Рокитнівський район. Історична довідка [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ogo.ua/rivnenschina/rivneobl/rokitne>
45. Рокитнівська централізована бібліотечна система [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://roklibr.at.ua/index/istorija_biblioteki/0-11
46. Сидор І. П. Організаційно-педагогічні умови дозвіллевої діяльності студентів у педагогічних коледжах Великої Британії : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Тернопіль, 2010. 313 с.
47. Ситар Л. Й. Стратегічні орієнтири і напрями розвитку інфраструктури сфери культури: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.07 "Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика". ПВНЗ "Львівський ун-т бізнесу та права". Львів, 2012. 20 с.
48. Скокова Л. Соціокультурне середовище і диференціація культурно-дозвілевих практик населення. Київ : Інститут соціології НАН України, 2003. С. 512–523.
49. Соціологія культури: навч. посібн. [О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін.]. Київ : Каравела, Львів: Новий світ, 2002. 334 с.
50. Соціальна педагогіка: словник-довідник . За заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. Вінниця : Планер, 2009. 542 с.
51. Смирнова Є. В. Дозвілля XXI. *Клуб*. 2004. № 6. 28 с.
52. Стеббінс Р. А. Вільний час: до оптимального стилю дозвілля (погляд з Канади). *Соціологічний журнал*. 2000. № 7. С. 64–73.
53. Тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2008. 540 с.
54. Управління культури і туризму Рівненської облдержадміністрації [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cultrv.gov.ua/>
55. Філіна А. П. Культурний простір: його основні види та культурна діяльність суспільства щодо задоволення соціокультурних потреб громадян. *Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство*. Вип. І(6). Київ: НАКККІМ, 2016. С. 82 – 86.

56. Цимбалуєк Н. М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти: монографія. Київ : ДАКККіМ, 2003. 224 с.
57. Цимбалуєк Н. Організація та методика культурно-дозвілльєвої діяльності. Київ : Знання, 2000. 235 с.
58. Цимбал О. В. Соціально-філософський аспект трансформації аксіологічних орієнтацій молоді в сучасному суспільстві. Вінниця, 2010. 153 с.
59. Шевчук К. Організація дозвілля молоді. *Професійна підготовка фахівців у системі неперервної освіти*: зб. наук. пр. / за заг. ред. С. С. Вітвицької. Житомир, 2015. С. 303-306.
60. Шептенко П. А. Методика і технологія роботи соціального педагога: нав. посіб. для студентів вищ. пед. навч. закладів / за ред. В. А. Сластенина. Москва :Нові знання, 2002. 208 с.
61. Щерба Г. І. Організація дозвілля відпочинку як складова молодіжної політики в Україні. *Молодіжна політика: проблеми і перспективи*. Дрогобич, 2007. С. 40-45.
62. Щерба Г. І. Формування духовних цінностей молоді, організація дозвілля і відпочинку як складова молодіжної політики в Україні. *Український соціум*. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2008. 65 с.
63. Яременко Н. В. Дозвіллезнавство: навч. посіб. Фастів: Поліфаст, 2007. 460 с.

Додаток 1



Рис. 1. Форми розважального дозвілля

Додаток 2**УКРАЇНА****Рокитнівська районна рада****Рівненської області**

Сьоме скликання
(двадцять сьома сесія)

РІШЕННЯ

від 03 жовтня 2018 року

№ 378

**Про районну програму роботи з
обдарованою молоддю на 2019-2023 роки**

Керуючись статтею 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», відповідно до Указу Президента України від 30.09.2010 № 927/2010 «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді», доручення голови Рівненської обласної державної адміністрації від 06.04.2015 №55/01-60/15 та з метою підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді, стимулювання їх творчого потенціалу, за погодженням з постійними комісіями та президією районної ради, районна рада

вирішила:

1. Затвердити схвалену розпорядженням голови Рокитнівської РДА від 20.09.2018 № 244 районну програму роботи з обдарованою молоддю на 2019-2023 роки (далі - Програма), що додається.
2. Відділу освіти Рокитнівської РДА забезпечити виконання завдань, викладених у Програмі.
3. Фінансовому управлінню Рокитнівської РДА при формуванні районного бюджету та внесенні до нього змін передбачати кошти на відповідні роки для реалізації заходів Програми в межах наявних фінансових ресурсів.
4. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію районної ради з питань освіти, культури, духовності, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, у справах молоді, ветеранів, інвалідів (Смик Л.М).

Голова районної ради
Кінчур

А.

Додаток 3



Фото 1. «Бурштинові рими», літературне об'єднання

Додаток 4

Народні аматорські колективи Рокитнівського району:



Фото 2. Народний аматорський хоровий колектив «Льоноцвіт»



Фото 3. Народний аматорський ансамбль української пісні «Калина»

Додаток 5



Фото 4. Зразковий хореграфічний колектив дитячої музичної школи «Рокита»



Фото5. Хореографічний колектив дитячої музичної школи «Родзинка»

Додаток 6



Фото 6. Військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»), «Джура-прикордонник, 2019» смт.Рокитне

Додаток 7

Спортивні здобутки молоді Рокитнівського району:



Фото 7. Рокитнівчани у призерах на чемпіонаті України з сумо (м. Харків)



**Фото 8. Кулакевич В. – срібний призер: юнацький чемпіонат Європи
(Литва)**

продовження Додатку 7





Фото 9. Призери Рокитнівщини на чемпіонаті Європи (Італія)